

TEZĂUR LITURGIC
5 DECEMBRIE
SF. IUSTIN POPOVICI

VIATA
SF. CUVIOS
SAVA
CEL SFINTIT

BELGRAD, 1977

Архимандрит ЈУСТИН Поповић

ЖИТИЈА СВЕТИХ

5. ДЕЦЕМБАР

ЖИТИЈЕ И ПОДВИЗИ ПРЕПОДОБНОГ

ОЦА НАШЕГ САВЕ ОСВЕЋЕНОГ

ПРЕПОДОБНИ Сава родио се у тридесет првој години царовања грчког цара Теодосија Млађег[1], у области Кападокијској, у селу званом Муталаска, близу Кесарије.[2] То село беше незнатно, али рођењем Саве у њему оно постаде знаменитије од Арматема, у коме одрасте божанствени пророк Самуило.[3] Родитељи блаженога Саве беху Јован и Софија, људи високог порекла и побожни. Када детету беше пет година, они отпутоваше у Александрију,[4] јер Јован бејаше на царској служби и имађаше висок војнички чин. Но по Божјем промислу Сава би остављен са родитељским имањем код брата његове мајке. Али пошто Ермијева жена беше зла и свадљива, дете је много патило од ње, и најзад оде к брату свога оца Григорију, који живљаше у другом селу званом Сканда.[5] Услед тога се изроди непријатељство између Савиног стрица и ујака. Родитељи Савини остадоше дуго у Александрији,

а Ермије и Григорије се свађаху међу собом, и сваки је од њих хтео не толико да дете држи код себе колико да се користи имањем његовог оца. Блажени пак дечачић Сава, још одмалена врло паметан, видећи раздор и свађу између ујака и стрица, одрече се свеколиког имања и оде у манастир Флавијанов,[6] удаљен од Мулаласке четири километра, и прими монашки ангелски лик у својој осмој години.

Живећи у манастиру Сава брзо научи псалтир и остале књиге Светога Писма, и напредоваше у врлинама, марљиво се држећи монашког устава. Но након не много времена стриц и ујак блаженога Саве се помирише међу собом, дођоше к њему у манастир и стадоше га одвраћати, саветујући му да напусти манастир, па да се ожени и живи на очевом имању. Али он, волећи бити на прагу дома Божјега него живети у шаторима грешничким,[7] и љубећи манастирски живот више него светски, не послуша их, и одбаци њихов саблажњиви предлог, говорећи: Као од змије ја бежим од оних који ми саветују да одступим од пута Божија, јер зли разговори кваре добре обичаје,[8] и ја се бојим да не навучем на себе проклетство којим пророк проклиње оне који застрањују у поквареност: „проклети, који застрањују од заповести твојих“ (Псал. 118, 21). –

Таквим речима одасла он од себе своје рођаке празне, а сам се стаде са још већим усрђем подвизавати, умртвљујући своје тело трудовима и уздржањем и подјармљујући га духу.

Када би побеђена ова змија, која хтеде да монаха Саву имањем и женидбом изведе из обитељи, као из рајског насеља, други кушач стаде кушати светитеља – демон стомакоугађања. Једном, радећи у манастирској градини, блажени Сава угледа дивну јабуку где виси на дрвету; и побеђен мишљу он откину јабуку са жељом да је поједе пре одређеног времена и прописаног благослова. Али сетивши се да је таквим родом змија у рају навела првога човека на грех, Сава се уздржа, не окуси јабуку, и осуђиваше сам себе, говорећи: Диван беше за гледање и пријатан за јело и онај род који умртви Адама. – И бацивши јабуку на земљу, он је изгази ногама, газећи с њом уједно и помисао свој, и више од тога: сатирући главу демону стомакоугађања. И донесе одлуку: не јести јабуке до смрти.

Од тада он сваку телесну жељу побеђиваше уздржљивошћу: мало је јео, мало спавао, и увек био у трудовима, јер руке се његове пружаху или на молитву или на посао. И ускоро се он, иако млад, изједначи врлином са свима старцима што беху у том манастиру.

Догоди се једном некоме од тамошње братије, када беше на послушању у пекари, да сав покисну од кише. А беше зимско време, и дан без сунца, и брат немајући где да осуши своје хаљине, метну их у фуруну преко дрва, и заборави на то. После кратког времена братија дођоше да пеку хлеб, и потпалише дрва не знајући да је онај брат метнуо у фуруну хаљине да му се суше. Када се дрва већ силно разгореше, сети се брат својих хаљина и стаде јадиковати због тога. А беше ту и блажени Сава, па видевши братовљеву велику тугу, он и не помисли на себе, него се прекрсти и уђе у пламен пећи. И, о чуда! као што некада младићи у пећи Вавилонској не изгореше због вере своје, тако и дечак Сава због љубави своје према брату изађе из пећи неповређен, носећи у рукама братовљеве хаљине читаве, а и хаљине његове на њему не беху уопште такнуте огњем. – Видевши ово чудо, братија се запрепастише, и говораху међу собом: Какав ће бити овај дечак у каснијим годинама, када се у дечаштву свом удостоји такве благодати од Бога?

У том манастиру блажени Сава проведе десет година, гредећи из силе у силу и од славе у славу. Затим се у њему појави жеља да иде у Јерусалим да се поклони светим местима, и да посети оце у тамошњој оближној пустињи ради

духовне користи себи од разговора с њима, и да нађе и себи обиталиште у пустињи. Зато се он обрати архимандриту с молбом, да га отпусти у Свети Град са молитвом и благословом. Али га архимандрит не хте пустити, говорећи: Није добро да тако млад странствујеш; боље ти је остати на једном месту.

Међутим Бог, који све уређује на корист, нареди архимандриту у виђењу да не задржава Саву, рекавши му: „Отпусти Саву да ми послужи у пустињи“. – Тада архимандрит дозвољава блаженога Саву, даде му благослов, и отпусти га с молитвом на пут. И он, вођен десницом Свевишњег, допутова у Јерусалим у својој осамнаестој години, при крају царовања Маркијанова а за патријарховања у Светом Граду Јувеналијева.[9] Он стиже у манастир светог Пасариона[10] зими, и би примљен од архимандрита Елпидија, и поверен под руководство неком старцу Кападоку. Сава проведе код њега зиму, маштајући о безмолвном пустињачком животу, за којим је одавна жудео. Чувши пак за Јевтимија Великог[11], који сијаше врлинама и чудесима у пустињи на истоку од Јерусалима, Сава захтеле да га види. Измоливши од старијих благослов он крену на пут. И дошавши у лавру великог Јевтимија, он проведе тамо неколико дана, очекујући прилику да га

види. Јер преподобни не долажаше свагда у саборну цркву већ једном или двапута у седмици, и у извесне дане. А кад дође субота, Сава угледа преподобног Јевтимија где иде у цркву, и припаде к њему усрдно га молећи да га прими у своју лавру. Но Јевтимије, видевши га млада, упути га у манастир још даљи од Јерусалима, к блаженом Теоктисту,[12] наређујући му да се стара о овом младом монаху; и прорече о њему да ће он ускоро, благодаћу Христовом, засијати у монашком животу већма од многих других, и да ће бити славан наставник свима палестинским пустињацима, и да ће подићи лавру већу од свих лаври у земљи.

Примљен од Теоктиста у манастир, Сава се сав предаде Богу, и прохођаше сва манастирска послушања са безропотном послушношћу, и смиреном покорношћу, и усрдним трудољубљем. Способан и ревностан за сваку службу Богу, он улажаше у цркву пре и излажаше из ње после свих. Јакe душе, он и телом беше крупан и снажан; и док остали монаси насецаху у пустињи по један нарамак пружа за котарице и ношаху у манастир, дотле он насецаше и ношаше по три. Носио је и дрва и воду, старајући се да све послужи. Дуго времена беше он надзорник над мазгама. Вршаше он и друге

разне дужности. И све то он обављаше свесрдно и непрекорно, тако да се сви оци и братија у манастиру дивљаху његовом трудољубљу и добродушности.

Но ђаво, желећи да га омете, измисли овакву ствар. Бејаше у том манастиру један брат, родом из Александрије, по имену Јован. Овај брат доби вест да су му родитељи умрли. Тада му ђаво убаци у ум мисао недоличну за монаха: да иде и уреди ствар око имања које је остало после родитеља. И он досађиваше игуману Теоктисту честим молбама да га пусти у Александрију, и то заједно са Савом, пошто му Сава, снажан телом, може бити од велике помоћи на путу. На упорне молбе монахове игуман Теоктист најзад попусти, и пусти Јована да заједно са Савом путује. И тако они отпутоваше. Допутовавши у Александрију, они се дадоше на посао око имања. Но у то време родитељи блаженога Саве, Јован и Софија, случајно се налажаху у Александрији, пошто је Јован, као царски службеник високог војничког чина, често слат у Александрију. Сревши светога сина Саву, они га познадоше.

Тада за блаженог Саву искрсну нови подвиг, и борба већа од оне прве када су га стриц и ујак вукли из манастира у свет и од монаштва к женидби. Јер родитељи га сада салетеше и

сузама, и молбама, и ласкама, и милоштама, и слатким речима: да скине црну ризу и да се одене у светле хаљине, да живи по угледу на њих, и да ступи у војну службу. Међутим блаженоме Сави беше јасно да је и сусрет са родитељима, и то што га они познаше, чисто вражије искушење; и он се снажно противљаше своје природноме осећању. Јер он се одрече својствене према родитељима љубави, и одбацивши њихове усрдне молбе и многе сузе он постаде тврд као дијамант и непоколебљив у својој одлуци, и одговори родитељима: Бојим се Онога који је рекао: „Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан; и који не узме крста свога и не пође за мном, није мене достојан“ (Мт. 10, 37. 38). Како ћу онда претпоставити вас Богу, ваш сујетни живот – крсту, и ваше светско војниковање – духовном војниковању? Јер када земаљски цареви кажњавају војнике који су побегли из војске, онда утолико пре Цар Небески неће поштедети оне који су се уписали у Његову сведрагоцену војску, па потом беже из ње. – Напоследку блажени Сава рече родитељима и ово: Ако ме и даље будете салетали да напустим прекрасно војниковање Христу, онда вас више нећу називати својим родитељима.

Тада Јован и Софија увидеше да је срце њиховог

сина несавитљиво, престадоше га наговарати; и стегнувши срце они га са многим ридањем отпустише. Но при растанку они га мољаху да купи себи за пут што му треба, и даваху му четрдесет златника; Међутим, он не хте ништа да узме. Најзад, да не би родитеље сасвим уцвело, он узе само три златника, па и њих, по повратку у манастир, предаде своме игуману Теоктисту.

Када се навршаваше десета година Савина живљења у том манастиру, престави се преподобни Теоктист. На његово место преподобни Јевтимије постави врлинског монаха Марина. Али кроз две године умре и он. После њега игуманом постаде благи монах Лонгин. У то време блажени Сава навршаваше тридесету годину. Он се обрати игуману Лонгину са молбом да му, ради што усамљеничкијег молитвеног подвизавања, дозволи да се затвори у пећини, близу манастира, окренутој југу, на стени. Игуман Лонгин обавести писмом великог Јевтимија о овој Савиној жељи. Преподобни Јевтимије, који се беше много наслушао о беспрекорном животу Савином, о његовом посту и молитвама, кротости и смирености, и о другим његовим богоугодним делима, отписа Лонгину: „Не забрањуј Сави да се подвизава како хоће“. Спочетка блаженоме Сави би наређено да у

пећини борави пет дана у седмици. Затим, на његову молбу, њему би дозвољено да проведе у њој пет година. Живљење пак његово у пећини беше овако: пет дана се постио, ништа ни једући, нити из пећине излазећи; бавио се тамо плетењем котарица, плео их је по десет на дан, а у устима и у уму стално му беше молитва к Богу. Суботом пак рано изјутра он је излазио из пећине у манастир, носећи са собом педесет котарица. У суботу и недељу он је учествовао у саборној молитви, и поткрепивши себе храном, опет у недељу вече одлазио у пештеру, носећи палмовог грања колико му је било потребно да исплете педесет котарица. У таквом труду и посту проведе блажени Сава у тој пећини пет година. Онда га велики Јевтимије узе са собом на пустињачке подвиге као савршеног инока, који, иако млад по годинама, изједначи се са оцима, остарелим у врлинама. Зато га Јевтимије називаше младим старцем: јер млад телом, он беше сед својом духовном мудрошћу и стар својим беспрекорним животом. Стога у четрнаести дан месеца јануара изађе с њим велики Јевтимије из лавре, узевши са собом и блаженог Доментијана,^[13] и кренуше у велику пустињу Руву, да тамо проведу Свету Четрдесетницу до Цвети. Но старцу се једном прохте да пропешаче сву пустињу што је изнад

Мртвога мора, и наиђе са оба своја ученика, Доментијаном и Савом, у безводна места. Жега беше велика, и блажени Сава се умори, па изнемогао од жеђи паде, пошто није био у стању даље ићи. Јевтимије се сажали на њега, и удаљивши се од њега колико се може добацити каменом, он се стаде молити говорећи: „Господе Боже, дај воду у овој безводној земљи, да се утоли жеђ изнемоглог брата“. – И завршивши молитву он копну трипут земљу једним дрветом које се ту деси, и одмах потече изворска вода. Сава пи од те воде, и окрепи се; и од тога времена он доби божанску силу да трпи у пустињи. Када затим дођоше Цвети, они се вратише у лавру.

Након мало времена, преподобни и богоносни отац наш Јевтимије пређе ка Господу, за патријарховања у Јерусалиму патријарха Анастасија.[14] По престављењу Јевтимија и по смрти неких других старих отаца лавре, преподобни Сава, видећи да се правила манастира мењају, отиде у источну пустињу око Јордана, коју у то време преподобни Герасим, као сјајна звезда, обасјаваше својим животом. Блаженом Сави беше тридесет пет година када се настани у овој пустињи сам, и подвизаваше се у посту и непрекидној молитви, чистећи себе од сваке нечистоте. Тада ђаво ступи у рат

против њега. Једном у поноћи, када светитељ после многих трудова спаваше на земљи, ђаво се претвори у мноштво змија и скорпија, и приближивши се Сави хтеде да га уплаши. Но он одмах уста на молитву, говорећи речи псалма Давидова: Нећеш се уплашити страхоте ноћне; на змију и на аспиду наступаћеш (Псал. 90, 5. 13). Када светитељ ово говораше, ђаво тог часа ишчезе са страшилима својим. Међутим, кроз неколико дана ђаво се опет претвори у страшнога лава, и полете на светитеља као да хоће да га прождере; но полетевши, он устукну назад; и опет полетевши, опет устукну. Видећи где звер час налеће час одступа, преподобни му рече: Ако си добио од Бога власт да ме поједеш, зашто онда одступаш? Ако пак ниси, зашто се онда узалуд мучиш? Јер силом Христа мог ја ћу победити тебе, лаве! – И тог тренутка ђаво, који се беше јавио у виду звера, побеже са стидом. Од тога времена Бог покори преподобном Сави све звери и змије, и он хођаше међу њима као међу кротким овцама.

Крећући се по пустињи, блажени Сава сrete једном четири веома гладна и изнемогла Сарацена; нареди им да седну, и изручи пред њих из своје хаљине корење звано мелагрија, којим се он хранио, и срчику тршћану.[15] Они једоше и окрепише се, и запамтивши место

Савиног обиталишта отидоше. После пак неколико дана они дођоше к њему, носећи му хлеба, сира и урме у знак благодарности за његову доброту што их нахрани у дан глади. Преподобни Сава би тиме потресен, и са сузама рече души својој: О јада, душо моја! ови људи за наше мало добро, учињено им једном, колико су благодарни! А ми шта радимо, примајући сваког часа неисказане дарове, бивамо неблагодарни, живимо у лењости и нераду, не извршујући свете заповести Његове!

Потом дође к преподобном Сави један монах, по имену Ант,^[16] љубитељ врлине, који је раније дуго живео с преподобним Теодосијем;^[17] он заволе блаженога Саву, и остаде да живи поред њега. Једном их нападоше Агарјани, и послаше једнога испред себе да их убије. Но преподобни оци се помолише Богу, и одједном се отвори земља и прогута Агарјана, а остали Агарјани, видевши то чудо, веома се уплашише и побегоше.

Преко сажитеља свог Анта блажени Сава се упозна са преподобним оцем Теодосијем, и они стекоше велику љубав међу собом. Крајем четврте године свога боравка у пустињи свети Сава, обилазећи пустињу, попе се једном на једно високо брдо, где блажена царица Евдокија, супруга цара Теодосија Млађег, с

радошћу прими душекорисно поучење од великог Јевтимија. Проводећи тамо ноћ у обичајеним молитвама, блажени Сава имаде виђење. Он угледа светлог ангела Божјег који му показа долину, којом је некад протицао поток на југ од Силоама, и рече му: Ако хоћеш ову пустињу да населиш као град, онда се окрени на источну страну овог потока, па ћеш угледати пред собом пештеру која није заузета; узиђи и настани се у њој. Онај који даје стоци храну њезину, и вранићима који вичу к Њему[18], Тај ће и о теби промишљати“.

Када се виђење заврши, и освану дан, преподобни Сава сиђе с брда, и уз помоћ Божију нађе пештеру коју му ангео показа у виђењу, и настани се у њој. А беше му тада четрдесет година. Те године престави се патријарх Јерусалимски Анастасије, оставивши иза себе на патријаршијском престолу Мартирија.[19] Те исте године цар Зенон, убивши мучитеља Василиска, поврати себи царску власт.[20] Пештера у којој се настани преподобни Сава имађаше врло неудобан улаз. Зато он обеси конопац из пештере, по коме се спуштао из пештере када је ишао по воду на језеро звано Ептастом, које је било удаљено од пештере петнаест стадија. Живећи у овој пештери, преподобни се испочетка хранио травом што је

расла око ње. А Бог, који му је наредио да се настани ту, посла му и храну преко људи, варвара,^[21] као некада преко гаврана пророку Илији код потока Хората.^[22] Јер после извесног времена четири Сарацена, пролазећи туда, нађоше пештеру преподобнога Саве, и жеља им беше да се успузају у њу, али не могаху због врло тешког успона. Преподобни пак, угледавши их одозго, спусти им конопац да по њему узићу к њему. Ушавши у пештеру, Сарацени ништа не нађоше код блаженога Саве, и удивише се његовом животу и добродушности. И сажаливши се на њега, они се договорише да му доносе храну. И тако они долажаху к њему, често, доносећи му хлеба, сира, урме, и друге хране. И проведе преподобни пет година у пећини сам, разговарајући само с јединим Богом, и побеђујући невидљиве непријатеље неућутним молитвама. Затим Богу би угодно да му повери душе многих и да га начини наставником и пастиром словесних оваца. Наиме: после његовог петогодишњег усамљеничког подвизавања у пештери, почеше долазити к њему многи из разних места са жељом да живе поред њега. А он их све примаше с љубављу, и свакоме додељиваше удобно место за живљење. И начинивши себи келије они живљаху богоугодно, гледајући на

врлински живот преподобнога Саве као на пример. И за кратко време сабра се око њега до седамдесет браће, међу којима се истицаху ови: Јован који потом би игуман нове лавре;^[23] Јаков који сагради на Јордану лавру, звану Пиргион; Фирмин и Севиријан, од којих први устројио лавру у Махмасу,^[24] а други – манастир у Варихи; Јулијан – стројитељ лавре на Јордану, која се називала Несклерава,^[25] и многи други свети мужеви, чија су имена записана у књигама вечнога живота. Свима њима бејаше преподобни Сава игуман, путовођа и пастир.

Свакоме од братије преподобни додељиваше пећиницу и у њој келију. А кад се умножи братија, он са њима поче на брду градити кулу, која би служила као бедем и заштита обитељи. То и послужи као основа његове велике лавре. И док се на брду изграђиваше лавра са северне стране потока, преподобни подиже малу цркву у долини, усред пресахлог потока; и кад би ко од презвитера долазио к њему, он га је молио, и овај је служио свету литургију. Јер преподобни, из смирености своје, не хте се примити свештеничког чина, нити је кога од братије хтео уздићи у свештенички чин.

На том месту беше оскудица у води, пошто се извор налазио далеко. И једне ноћи светитељ се

мољаше, говорећи: Господе Боже наш, ако је воља Твоја да се ово место насели у славу Пресветог Имена Твог, онда погледај на нас, слуге Твоје, и даруј нам воду на утољавање жеђи наше! – Док се светитељ тако мољаше, чу он неки глас од потока; и погледавши на ту страну он, при сјају месечине, угледа дивљег магарца где ногом копа земљу, прислања усне на раскопано место и пије воду. Преподобни одмах сиђе доле, и сам поче копати на оном месту где виде магарца. Покопавши мало он нађе изворску воду, и образова се извор са изобилном водом, која је од тада задовољавала све потребе лавре, и никада се није умањивала.

Опет друге ноћи, када блажени Сава хоћаше око потока и појаше псалме Давидове, појави се огњени стуб при самој врлети што је са западне стране потока; и стајаше светитељ на молитви све до зоре. У освитку дана светитељ пође на место где виде стуб, и нађе велику дивну пећину, у виду цркве, устројену Божјом а не људском руком; широк улаз у њу бејаше с југа, и од сунчане светлости она беше довољно осветљена. Украсивши ту пећину, преподобни Сава начини од ње цркву. И нареди братији да се сваке суботе и недеље сабирају у њу ради богослужења. Сам пак он пресели се тамо, начини себи близу те нерукотворене цркве

келију на високој стени, и направи тајни улаз у цркву; кроз њега он улажаше у цркву, дан и ноћ на молитви провођаше.

Број братије се свакодневно увећаваше, тако да их би до сто педесет. И зидаху се келије с обе стране потока; притом растијаше и слава преподобнога Саве; и богољубиви људи доношаху му много злата, које он употребљаваше на изграђивање лавре. Такође и свјатјејши патријарх Јерусалимски Мартирије имађаше велику љубав к њему, и веома га поштоваше, и шиљаше му потребне ствари. Блажени Мартирије отиде ка Господу у осмој години свога патријарховања, а патријаршијски престо прими Салустије;^[26] преподобном пак Сави тада беше четрдесет осам година. У то време у лаври неки монаси, покварени душом, телесни разумом, који Духа немају,^[27] устадоше против светитеља; а и иначе они одавна смишљаху против њега неправедне ствари и задаваху му много јада на све могуће начине. Јер често усред пшенице расте кукољ и у винограду трње; и међу апостолима се нађе један издајник; и у пророка Јелисеја бејаше неверни ученик Гијезије.^[28] Тако и сва покварена братија, или боље рећи – лажна братија, смисливши зло против светитеља, одоше у Свети Град к патријарху, и молише га

да им постави игумана. На питање, из ког су места, они одговорише: Ми живимо поред једног пустињског потока. – Оваким одговором они су хтели да прећуте име блаженога Саве, јер су знали да је име његово славно и да га сви с љубављу спомињу. Но патријарх настојаваше да кажу одакле су, те они, и против своје воље, рекоше да су од потока који се зове по имену неког црноризца Саве. Патријарх упита: А где је Сава? – Они пак, не одговарајући на питање, почеше клеветати блаженога, говорећи да је он прост и неумешан човек и да не може руководити тако многобројном братијом, и због своје неотесаности и незнања управљати толиком лавром. Својој клевети они додадоше још и то, да Сава нити сам хоће да прими рукоположење, нити то допушта коме од братије.

Док они тако клеветаху праведника пред патријархом, догоди се да ту беше присутан један честит и угледан муж, по имену Кирик, презвитер пресвете цркве Васкрсења Христова и чувар Животворног Крста Господњег. Чувши клевету њихову, он их упита: Јесте ли ви примили Саву на то место, или је Сава примио вас? – Они одговорише: Сава је примио нас. Али он је прост и није у стању управљати нама пошто смо се умножили. – Тада им Кирик рече:

Када је Сава био у стању да вас сабере у том пустињском месту, утолико ће више бити у стању, уз помоћ Божју, и пасти вас.

Они умукосе, пошто не могаху ништа одговорити на то. А патријарх, одложивши испитивање за сутра, одмах посла по светог Саву, с поштовањем га позивајући к себи, као поводом неког другог посла. Блажени дође, а патријарх му ништа не рече о клеветницима, нити клеветницима што рече, нити их изобличи, него одмах рукоположи за презвитера преподобнога Саву, иако овај није хтео.

Посветивши га, патријарх рече клеветницима: Ево имате оца свог и игумана лавре своје; њега изабра одозго Бог а не људи. Ја сам само потврдио Божански избор.

Рекавши то, патријарх узео светог Саву и те монахе и оде с њима у лавру, освети Богом саздану цркву, благослови сву лавру, поучи братију да се покоравају своме игуману, блаженоме Сави, па се врати натраг.

Када блаженоме Сави беше педесет три године, зацари се по смрти Зенона Анастасије. Те године дође у лавру један богоугодни муж, по рођењу Јерменин, по имену Јеремија са два ученика, Петром и Павлом. Преподобни Сава им се веома обрадова, и даде им ону пећину, у којој он сам спочетка живљаше када беше сам у потоку. И

дозволи им да у малој цркви суботом и недељом врше богослужења на јерменском језику. И тако се постепено умножише Јермени у лаври. У то време дође у лавру и преподобни отац наш Јован, звани Ћутљивац. Он беше епископ у граду Колонијском; али, ради Бога, он остави своју епископију, и сакривши свој чин труђаше се у лаври као прост монах.

Преподобни Сава подражаваше светог Јевтимија Великог, који сваке године обично одлажаше у пустињу 14. јануара и провођаше тамо сав Велики пост. Угледајући се на њега, тако поступаше и преподобни Сава тог месеца, али одлажаше у пустињу не 14. јануара већ чекаше двадесети дан, да у лаври отпразнује празник светог Јевтимија Великог. После тога он одлажаше у пустињу; и удаљивши се од људи он се приближаваше Богу богоразмишљањем и молитвом; и остајаше тамо све до Цветне суботе. Једне године када он по том обичају овом оде из лавре у пустињу и хођаше поред Мртвога мора, угледа он једно мало пусто острво,^[29] и у њему се јави жеља да на њему проведе дане поста. И он пође к њему. Али га демонска завист омете у томе, те он упаде тамо у неку јаму која се задеси, из које као из пећи излажаше нека пара и огањ. Ту му се опали лице и брада, и други делови тела задобише повреде, и он се силно

разболе. А када се врати у лавру, братија га познадоше једино по гласу; тако лице његово беше опаљено. И лежаше он много дана болестан, док нека Божанска сила не сиђе на њега одозго и не исцели га, и не дарова му силу на нечисте духове. И од тада брада му више не порасте као што је била раније, него остаде мала и ретка. А он благодараше Бога поводом тога, да се не би поносио лепотом своје браде.

Наредне године по обичају свом преподобни Сава изађе у пустињу са учеником својим Агапитом. После пак не много дана Агапит леже на песак од умора и глади, и заспа; а блажени Сава стајаше од њега подаље и мољаше се. Утом се изненада појави огроман лав, заустави се над заспалом Агапитом, и стаде га њушити од ногу до главе. Угледавши лава над учеником, блажени Сава се уплаши да не поједе заспалога, и одмах се усрдно помоли Богу да му ученика сачува од звера. Бог услиши свога слугу, затвори уста лаву те не учини никакво зло Агапиту, него као ошинут бичем, побеже у пустињу. Потом он само репом закачи заспалога, те се овај пробуди, и сав се стресе угледавши лава, и притрча к своме оцу. Преподобни Сава га поучи да се не предаје дугоме спавању, да не би постао плен зверима, нарочито невидљивим.

Једне од наредних година блажени по обичају

исто тако хођаше са тим учеником по пустињи северно од Јордана, и у једној гори наиђе на пећину и у њој на прозорљивог отшелника. Када и један и други сатворише молитву, и ступише у разговор, отшелник упита: Шта те подстаче, дивни Саво, да дођеш к нама? или ко ти показа место ово? Ето, благодаћу Божјом ја боравим овде тридесет осам година, и не видех ниједнога човека; а како ти дође овамо? – Блажени Сава одговори: Бог који ти каза моје име, Он и мени показа ово место. – И после душекорисног разговора они целиваше један другог, и Сава с учеником својим оде у пустињу. А кад се приближи време да се врате у лавру, преподобни Сава рече ученику: Хајдемо, брате, да се опростимо са слугом Божјим у пећини. – А када дођоше, они нађоше старца где клечи окренут истоку; па помисливши да он молитву твори, чекаху дуго. Но када се дан стаде клонити к вечеру, блажени Сава видећи да старац не устаје са молитве, рече: Предај нас Христу, оче.[30] – Али одговора не би. Блажени онда приђе и додирну старца, и виде да се он преставио. Тада се окрете ученику и рече му: Ходи, чедо, да погребемо тело светитељево; ради тога нас Бог и посла овамо. – И извршивши над покојником уобичајено надгробно богослужење, они га погребеше у истој пећини, па пошто

камењем затворише улаз вратише се у лавру. Оне године, које би освећена Богом саздана црква, умре у Александрији родитељ блаженога Саве Јован, који имађаше велику власт у Исавријској области,^[31] а блажена мати његова Софија, већ веома стара, распродаде сву имовину своју, и са мноштвом злата дође у Јерусалим к сину овом Сави. Он је прими, и усаветова да се постриже у монахињу. И она, поживевши нешто мало у монашком лику, престави се ка Господу. А злато које она донесе, блажени Сава утроши на манастирске потребе и на зидање гостопримница. Једну гостопримницу подиже у Јерихону, за збрињавање путника – мирјана а другу подиже у лаври, за збрињавање монаха.

За време зидања гостопримнице у лаври, преподобни отац Сава посла једног брата с манастирском стоком у Јерихон, да отуда донесе грађу за зидање. При повратку пак беше велика врућина, и брат силно ожедне на путу. Како нигде не беше воде, јер земља беше пустињска и безводна, он паде изнемогао од жеђи. Но сетивши се светога старца он рече: Боже аве мога Саве, не остави ме! – И тог часа се појави облак над њим, и одаждивши росу расхлади њега и стоку која вуцијаше грађу. И тај облак иђаше над њим све до лавре, заклањајући га и

расхлађујући га од врућине. А ово би молитвама светог оца његовог Саве, кога он спомену у својој невољи.

Једном у време поста преподобни Сава намисли узићи на гору Кастелијску,^[32] удаљену од лавре двадесет стадија, на северу. Та гора беше непроходна за људе, а страшна својом опасном и тешком узбрдицом, и страхотама које су тамо бивале: јер на тој гори борављаше мноштво демона и они разним привидима застрашиваху пролазнике. Међутим преподобни Сава, избравши, по речима Псалмопевца, Вишњег себи за помоћника (ср . Псал. 90, 9), узиће на ту гору, окропи је са ових страна јелејем, узетим из кандила Светога Крста, и оградивши себе крсним знаком као неразрушивим бедемом, проведе тамо све време Великога поста. Али спочетка сваки дан вођаше он борбу с демонима: јер они га нападаху час у виду зверова, час се претвараху у гмизавце, час у птице, правећи страшну галаму, урликање и дреку, тако да се преподобни, као човек, и уплаши, и помисли да сиђе с горе. Али Онај који некада укрепи Антонија Великог у такој борби са демонима, Тај се јави и овоме светитељу и нареди му да буде неустрашив уздајући се у силу крста. И живљаше блажени без страха, молитвом и крсним знамењем прогонећи далеко

од себе сва демонска страшила. Но при крају Великога поста, када светитељ стајаше ноћу на молитви, демони извршише на њега последњи напад, страшнији од свих ранијих: огромно мноштво њих појавише се, по обичају свом, у виду зверова, гмизаваца, птица, и са страховитом буком и тутњавом нападоше на светитеља, тако да се, изгледало је, сва гора тресла. Међутим, светитељ се ни најмање не уплаши већ продужи молити се Богу. Тада демони завапише: „О, јада! шта ми трпимо од тебе, Саво! Зар ти је мало што си населио долину поред потока? Нису ли ти доста пећине и стене? Ти си и пустињу, кроз коју си пролазио, населио! Ти си чак и овде дошао, у наше обиталиште, да нас истераш одавде! Ево, ми већ одлазимо одавде, не можемо да се противимо теби, јер теби помаже Бог“.

И тог часа они са великим ридањем, и запомагањем, и неизмерном грајом, и огромном хуком, у виду гавранова одлетеше са горе у ту ноћ. Недалеко од те горе ноћеваху пастири са својим стадима; они видеше како демони одлетеше са горе и чуше њихово запомагање, и дођоше к преподобноме Сави и испричаше му то. А он, узневши благодарност Богу за прогонство демона, врати се по истеку Поста у лавру да заједно са братијом празнују

наступајући празник Васкрсења Христова. После Празника он узе неке од братије и оде опет у Кастелију и стаде рашчишћавати место и зидати келије. За време тог рада они на брду откопаше једну велику грађевину, израђену од дивног камена, и удобну за живљење. Они очистише и украсише овај дом, начинише у њему цркву и осветише. И преподобни устроји ту општежиће. Но док се изграђиваше то општежиће једном нестале хране. Тада се ангео Господњи јави у виђењу настојатељу општежића близу Витлејема, архимандриту Маркијану, и рече му: „Ето, ти, Маркијане, седиш спокојно, имаш све што ти треба, а слуга Божји Сава мучи се у Кастелији са братијом из љубави према Богу, гледајући и немајући неопходну храну, и нема никога да им да што им треба. Стога им ти без оклевања пошљи хране, да они не би изнемогли од глади“ – Маркијан одмах натовари своју кљусад разноврсном храном и посла је преподобном Сави. А преподобни, примивши пошиљку, узнесе благодарност Богу који промишља о слугама Својим.

Довршивши киновију, преподобни Сава сабра у њу довољно братије, и повери их некоме Павлу пустињаку, који дуго времена живљаше са његовим учеником Теодором. Али Павле се кроз кратко време престаји из овог живота, и сву

управу прими на себе Теодор. Он доведе у манастир свога брата Сергија и свога ујака Павла, који касније старешиноваху у Кастелији, а затим бише епископи у Аили и Аматунту.[33] Основавши у Кастелији киновију, преподобни Сава се веома стараше да је напуни врлинским људима, подвижничким и искусним монасима. Мирским пак људима који су желели да се пострижу, такође и младићима, он не допушташе да живе ни у Кастелијском општежићу ни у лаври; за њих он сагради малу посебну киновију на северној страни, и даде им искусне наставнике, да они научавају почетнике манастирском животу и правилима. Ови почетници били су дужни најпре научити Псалтир и сав поредак молитвеног правила; затим, навикавати се на подвиге и трудове, чувати ум свој од световних сујетних сећања и противити се рђавим помислима; онда, обуздавати своју вољу и бити послушан, кротак, смирен, ћутљив, чио, ведар и опрезан, и бранити се од вражјих нападаја. Ко је успешно усвајао ове почетке монашког живота, њега је преподобни преводио у велику киновију или у лавру. Понеке пак од почетника, нарочито оне помлађе, он је упућивао к преподобном оцу Теодосију, који тада већ беше оставио Катисматну цркву и устројио манастир на

тридесет пет стадија западно од лавре.[34] Обојица они, Сава и Теодосије, беху у свему једнодушни и једноумни, и сагласни међу собом. Зато их Јерусалимљани називаху новом апостолском двојицом, сличном Петру и Павлу. И њима би поверено старешинство над свима монасима. То се десило на следећи начин. По престављењу блаженога архимандрита Маркијана, сабраше се сви монаси из лаври и манастира, са гора и из пустиња у патријаршију к патријарху Салустију, који тада беше болестан, и по општој жељи свих патријарху бише предложена ова два велика оца, Теодосије и Сава, да их постави за архимандрите и старешине над свима манастирима и лаврама што су у околини Светога Града. И од тога времена, преподобни Теодосије старешиноваше над општежићним манастирима, а преподобни Сава над оцима отшелницима.

По одласку ка Господу патријарха Салустија и ступању на патријаршки престо Илије, блажени Сава погађаше неку земљу што се граничаше са лавром, желећи да на њој изгради келије за монахе који долазе издалека. Власник је за ту земљу тражио много злата, а старац у то време имађаше само пола златника. Ипак, положивши наду у Бога, у кога је с љубављу дубоко веровао, преподобни Сава рече продавцу: Узми, брате,

сада ово као капару до сутра изјутра; а ако ти сутра изјутра не дам целокупну суму, онда нека и капара пропадне. – У току пак ноћи светитељ стајаше на молитви, и тако пред зору одједном уђе неки непознат човек, спусти му у руке сто седамдесет златника, и одмах отиде, не рекавши ко је и откуда је. Удививши се промислу Божјем и благодаривши Богу, преподобни даде новац продавцу, и сазиде другу гостопримницу за збрињавање братије која долази издалека. Тако исто и за Кастелијанску киновију он купи две гостопримнице, једну у Светоме Граду, близу Давидове куле, а другу у Јерихону.

У то време дођоше у лавру два рођена брата, родом из Исаврије, по имену Теодул и Геласије, као други Веселеил и Елијав, премудри неимари скиније,^[35] које Бог посла другоме Мојсију преподобноме Сави, да њиховом помоћи доврши изграђивање лавре. И дозида он многе келије, болницу и пекару, купатило крај потока, и велику цркву у име Пречисте Богородице; јер она нерукотворена црква, коју Бог показа преподобноме преко огњеног стуба, постаде већ тесна, и за време богослужења није могла да прими сву братију, која се веома умножи. Стога преподобни Сава близу ње подиже другу цркву, већу и пространију, у име Пресвете Богоматере; њу освети патријарх Илија. У ову дакле цркву

Пресвете Богородице преподобни Сава нареди да се сабирају на славословље Божије; а у ону мању цркву преведе Јермене и уреди им тамо свеноћна богослужења у недељу и о великим празницима.

Неки од братије Јермена следоваху тада сујетном јеретичком учењу Петра, прозваног Фулон[36] англеској Трисветој песми додаваху речи: „распниј сја за ни, помилуј нас“ (= који си се распео за нас, помилуј нас). – Да би заблуду ове братије искоренио, блажени Сава нареди Јерменима да Трисвету песму певају не по јерменски него по грчки. Тако дакле они сву службу певаху по јерменски, а Трисвето по грчки, те се на тај начин богохулне Фулонове речи више не додаваху Трисветој песми од стране Јермена.

Иако преподобни Сава тако мудро све вођаше и управљаше, опет они клетвеници, о којима је раније било речи, нахушкани демонском злоћом, позавидеше његовом мудрошћу, и с мржњом устадоше против њега. Они придобише за своје зло до четрдесеторо братије, неискусне у манастирском животу, покварене и неразумне, и чињаху многе пакости светитељу. Тада преподобни Сава, суров према демонима а кротак према људима, уступајући неправичном гњеви њиховом, остави лавру и отиде у крајеве

Скитопољеке,[37] и заустави се у пустом месту покрај реке Гадарије.[38] Нашавши лављу пећину он уђе у њу, помоли се Богу, па леже на лавље легало да се одмори, јер беше пала ноћ. У поноћи пак дође лав, и нашавши на легалу свом старца где спава ухвати га зубима за одећу, и вуцијаше га из пећине, да му старац не заузима његово место. Пробудивши се, преподобни угледа страшнога лава, али се не уплаши, него одмах устаде и поче вршити поноћне молитве. А лав изађе и чекаше док он сврши молитвено правило. Завршивши полуноћницу, старац опет седе на лавовом легалу. А лав поново уђе, и ухвативши зубима за крај од одеће, стаде вући светога оца из пећине. Тада старац рече лаву: „Зверу, пећина је пространа, у њој има места за нас обојицу, и ми можемо живети оба заједно, јер нас је један Творац створио. А ако ти није по вољи да заједно са мном станујеш, онда ти боље иди одавде, јер ја сам вредноснији од тебе, пошто сам руком Божијом саздан и Његовим ликом почашћен“. – Чувши то, лав се постиде старца и оде.

Када Скитопољци и Гадаринци сазнадоше да блажени Сава живи у тој пећини, они почеше долазити к њему. Међу њима беше неки младић Василије, који остави свет, постриже се у преподобног оца Саве и стаде живети с њим. О

пострижењу Василијевом чуше разбојници и помислише да је он много злата донео у пећину оцу Сави, пошто беше од високородних и богатих. И разбојници нападоше на њих ноћу, али ништа не нађоше код њих; зачудише се томе, и отидоше. И одједном они угледаше: два огромна и страшна лави иду им у сусрет. Они помислише да их то Бог кажњава што су се усудили напасти на слуге Његове. И повикаше громким гласом к зверовима: Заклињемо вас молитвама оца Саве, склоните се с пута да прођемо! – Чувши име светога Саве, лавови одјурише као бичем шибани. Ово чудо удиви разбојнике, и они се вратише преподобноме, испричаше му шта се збило; покајаше се за зла дела своја, оставише се пљачке, и стадоше издржавати себе својим радом.

Када се разнесе глас о овом догађају, многи почеше долазити к преподобном Сави. И поживе тамо преподобни неко време, и братију сабра. И поставивши им игумана, он их повери Богу, а сам, као птица жељна усамљености и тишине, отиде у друго пустињско место да усамљенички молитвено тихује. Пошто на том месту доста дуго проведе у молитвеној осами и тиховању, преподобни се опет врати у своју лавру, сматрајући да су се незадовољници смирили и престали са роптањем и злоћом. Али показа се

да се они нису поправили и пуни су раније злоће, па им се још и број увећао, те их је до шездесет. И преподобни их оплакиваше као пропале, и очински их саветоваше: безочности њиховој он супротстављаше дуготрпељивост, мржњи љубав, и речи своје заслађиваше духовном мудрошћу и искреношћу. Али црнце он не узможе начинити белима, јер их његови благи савети још више разјариваху. И он опет уступајући њиховом гњеву, остави лавру и отиде у крајеве Никопољске,^[39] и тамо се настани под такозваним Рошковим дрветом, које рађа сладак род: рошчиће. Преподобни Сава се плодом тог дрвета храњаше, а његовим гранама покриваше.

Власник тога места, дознавши за преподобног Саву, сазида му на том месту келију. И кроз кратко време, благодаћу Христовом, сабра се око преподобнога братија; и тако се на том месту образова киновија. И док блажени Сава живљаше тамо, ненавидници његови у лаври пронеше глас међу братијом да су звери појеле Саву у пустињи. И они се упутише с блаженом патријарху Илији и рекоше: Отац наш за време странствовања по пустињи око Мртвога мора би растргнут од лавова. Стога молимо твоју светост да нам даш игумана. – Блажени Илија, знајући живљење Савино од његове младости, рече

монасима: Ја вам не верујем, јер знам да је Господ праведан, и неће презрети толика добра дела оца вашег, нити допустити да га звери поједу. Боље је, идите и потражите оца вашег, или поћутите у келијама својим док га Бог не прокаже. – И тако се непријатељи преподобнога Саве вратише са стидом.

О празнику обновљења храма Васкрсења Господња у Јерусалиму[40] сабраше се сви палестински епископи и игумани; дође и преподобни Сава са неколицином братије из Никопољског манастира. Угледавши га патријарх се веома обрадова, и узевши га насамо моли га да се опет врати у лавру. А он одбијаше говорећи да је изнад његових сила управљати и старати се о толиком мноштву братије, и мољаше опроштај. Но патријарх рече: Ако не испуниш моју молбу и савет, онда ми више не излази пред очи, јер не могу трпети да други господаре твојом творевином. – Тада блажени Сава, и против своје жеље, каза патријарху разлог због кога је отишао из лавре. И додаде: Нека не будем ја узрок свађама и раздорима међу братијом. – Али, не послушати патријарха преподобни Сава није могао. Стога он постави Никопољском манастиру за игумана свог ученика, који заједно с њим беше дошао из Никопоља, а сам крену у своју лавру. Патријарх

посла с њим братији овакву наредбу:
„Вама, братији у Христу, јављам да је отац ваш Сава жив, а нису га појеле звери, као што сте ви чули и причали. Он дође к мени о празнику и ја га задржах, сматрајући да је неправедно да он оставља своју лавру, коју је Божјом помоћу својим трудом основао и уредио. Зато, примите оца свога срдечно и са сваком чешћу, и покоравате му се у свему, јер не изабрасте ви њега него вас он сабра. Ако пак неки од вас, гордељиви и непокорни, не усхтедну смирити се и покоравати се њему, онда таквима ми наређујемо да одмах напусте лавру, јер није лепо да овај отац не заузме своје место“.

Када ова наредба би прочитана у лаври усред цркве, непријатељи преподобнога Саве, ослепљени, нададоше вику и створише метеж, вичући против невинога и чистог срцем оца светог: једни га укораваху, вређаху, грђаху; неки покупивши своје хаљине и ствари спремаху се отићи из лавре; неки пак дохвативши секире и будаке појурише келији коју сам преподобни Сава беше сазидао, па је у бесу сву до темеља срушише, а грађу и камење побацаше доле у поток, и онда отидоше у Сукијску лавру.[41] Но игуман те лавре Аквилин, човек богоугодан, знајући злоћу њихову, не прими их него их отера из своје лавре. Тада они одоше у Текојски

поток;[42] тамо подигоше себи келије и настанише се.

Тако би овај кукољ почупан из лавре; а братија који остадоше беху као пшеница благопријатан плод Богу. Након пак мало времена чу свети Сава где се налазе отишавша из лавре братија и да су у великој оскудици. Тада он натовари много хране на лаврске коње и магарце, и крену к њима, желећи и да утоли гњев њихов, и да им помогне у оскудици. А када неки од њих угледаше блаженог Саву где иде к њима, рекоше: „Гле, овај лицемер дође и овамо!“ – И друге грдње говораху они у гњеву и јарости. А он, незлобив, погледавши с љубављу на њих, рече им речи благе и утеши их храном. Видевши пак њихову тескобу, немаштину и неуређеност, јер беху као овце без пастира, он обавести о свему патријарха и моли га да се побрине о њима. Патријарх их повери њему, давши за зидање седамдесет златника и многе друге потребе. Преподобни Сава оде к њима; проведе код њих пет месеци, сазида им цркву, пекару, и основа нову лавру; онда им из старе лавре доведе једнога од искусних отаца, по имену Јована, човека прозорљива, и постави им га за игумана; па се после тога врати у своју лавру. Игуман Јован управљаше новом лавром седам година, па отиде ка Господу.[43] Пред своје

престављење он прорече о будућности лавре; јер расплакавши се он рече присутнима: „Ево иду дани у које ће они који живе овде отпасти од праве вере и у гордости уобразити се, али ће се безочност њихова срушити и висина њихова пасти, и они ће бити прогнани“.

После Јована игуман беше Павле, родом Римљанин, сијаше божанским врлинама, али старешинова само шест месеци, јер не подношаше неслогу, и побеже у Арабију, где и сконча у манастиру

Севиријановом.[44] Сазнавши за Павлово бекство, преподобни Сава постави за игумана новој лаври свога ученика Агапита. Агапит нађе да се неки од братије држе Оригенова учења: оно бејаше као отров змијин у устима њиховим и као тешка рана под језиком. Међу њима беше најглавнији неки Палестинац по имену Нон. Он изгледаше истински хришћанин, имајући обличје побожности, а изнутра бејаше пун незнабожачких и јудејских лажних учења и убитачних јереси: манихејске, Дидимове, Евагријеве и Оригенове. Нашавши такву братију Агапит, побојавши се да се и други не заразе тим јересима, обавести о њима патријарха, и по његовом савету изгна их из обитељи. Након пет година престапи се и Агапит. После њега игуманство би поверено

неком Маманту. А када Нон са својим једномишљеницима чу да се Агапит преставио, он се врати у нову лавру, но бојећи се блаженога Саве он скриваше отров своје јереси. У то време преподобни Сава пронађе једну пећину на десет стадија од своје старе лавре, северно, око Кастелије, и беше заузет зидањем тамо манастира који он назва пећинским.[45] Њему помагаше својим имањем презвитер светог Сиона Маркијан, са својим еиновима: Антонијем и Јованом. Овај Јован беше патријарх у Јерусалиму после Илије.[46]

На гори где царица Евдокија подиже кулу у источној пустињи живљаху два инока који се држаху Несторијеве јереси. Преподобни Сава веома туговаше због њих што су скренули с правога пута у заблуду. У то време њему се догоди овакво виђење: изгледало му је да се налази у цркви светог Васкрсења за време службе, где међу народом он угледа и она два инока несторијанца. Када дође време причешћу, сва братија неометано приступаху к Божанским Тајнама и причешћиваху се; но када она два јеретика хтедоше да приступе Причешћу, изненада се појавише страшни војници, који их одбијаху од светога Причешћа и из цркве изгоњаху. Блажени стаде молити војнике да оставе та два инока у цркви са братијом и да им

дозволе да се причесте. Војници одговорише: Немогуће је допустити њима да се причесте Божанским Тајнама, јер они су отворени Јевреји, јер нити Христа признају за Бога, нити Пречисту Дјеву Марију за Богородицу. После овог виђења блажени Сава још више туговаше, жалећи због погибије њихових душа. И много се потруди он, постећи се и молећи се Богу за њих, да их просвети светлошћу познања истине. Усто он и често одлажаше к њима, учећи их и поучавајући их, молећи их и саветујући их, док их најзад, благодаћу Божјом, привуче Православној Цркви Христовој. Тако се он стараше око спасења душа људских. И сведе их он са те горе, и смести у манастир Теодосијев, а на њихово место одведе једног од својих ученика, Јована Византинца: тамо се, помоћју Божјом, кроз неко време основа манастир. Бејаше у великој лаври један монах, по имену Јаков, родом из Јерусалима, по нарави дрзак и гордељив. Он се договори са неколицином сличних њему монаха, те у одсуству блаженога Саве, који је тада по обичају своје проводио Велики прст у пустињи у потпуном усамљеничком молитвеном тиховању, оде из лавре и поче зидати себи манастир поред гореспоменутог језера Хептастоме, желећи да постане раван преподобноме Сави. А када се

преподобни врати из пустиње и дознаде за поступак Јаковљев, он оде к њему и саветоваше му да се окани свога потхвата, говорећи да нема користи од онога што се ради из дрскости и високоумља. Али Јаков не хте послушати старца, и противљаше се његовим речима. Тада му светитељ рече: „Ако не послушаш, пази да те не постигне казна“.

Рекавши то старац оде у своју келију. Јакова пак спопаде страх и трепет; и он се страховито разболе, и лежаше шест месеци, не будући у стању проговорити скоро ни речи. Изгубивши наду да ће остати у животу, он нареди да га носе к блаженоме Сави, да измоли опроштај пред смрт. Угледавши га, блажени Сава му се обрати с очинском поуком, па му онда пружи руку, подигавши га са постеље, и учини га здрава као да ни боловао није. Причестивши га Пречистим Тајнама, блажени му даде да једе. После тога Јаков се више не поврати да продужи зидање своје грађевине.

Међутим патријарх Илија, чувши за то, нареди да се сруши Јаковљева градња. А свети Сава, узевши из лавре неколико снажних монаха, оде на место, удаљено од срушене градње око пет стадија, подиже црквицу и келију око ње, постави за настојатеље монахе из велике лавре, Павла и Андреја, настани тамо такође и другу

братију, основа на том месту лавру, и назва је Седмоустна.[47] Вративши се у велику лавру, он слаше братији у Седмоустној лаври свете даре и благословене хлебове, и веома се стараше о тој лаври.

Након неког времена споменутом Јакову би одређено послушање: да у гостопримници служи гостима. Немаран у својој служби, он једном свари пасуља много више но што је било потребно. И после обеда пасуља остаде толико, да би га и сутрадан било преизобилно за обед; али га Јаков кроз прозор баци у поток. А то је он чинио не једанпут већ много пута. Приметивши то, отац Сава потајно сиђе у поток, покупи избачени пасуљ, донесе у своју келију, и исуши га мало на сунцу. После извесног времена преподобни свари од тога пасуља, и добро га зготовивши позва Јакова код себе на обед. За обедом старац рече Јакову: Опрости ми, брате, што те не угостих како сам желео и не задовољих те са јелом; не умем добро да кувам. – Јаков рече: Заиста си, оче, изврсно зготовио пасуљ; ја одавно нисам јео овакво јело. – Старац одговори: Веруј ми, чедо, да је то онај исти пасуљ који си ти просуо у поток. Знај да онај који не може да одмери колико треба скувати пасуља, да не би узалуд преостао и пропао, тај не може водити манастир и управљати

братијом. Тако и апостол вели: Ако ко не уме својим домом управљати, како ће се моћи старати за цркву Божију? (1. Тм. 3, 5). – Чувши то Јаков се застиде, и покаја се за своје раније властољубље и своје немарно вршење послушања, и мољаше за опроштај.

Овог Јакова у келији његовој демон кушаше телесном похотом и нечистим помислима: и пошто то искушење дуго не престајаше, и Јаков не узможе више трпети, то он узе нож и ушкопи себе. А када га спадаше страховити болови, и силна крв липтијаше из ране, он поче звати у помоћ оближњу братију. Братија дођоше, и видевши шта је по среди, стадоше му, колико су могли, лековима ублажавати болове; и једва га за дуго време излечише. Дође то до ушију и преподобнога Саве, и старац истера из лавре Јакова који већ беше оздравио. Истеран из лавре, Јаков оде к преподобном Теодосију и исприча му своју невољу, и мољаше га да умоли за њега преподобнога Саву, да га опет прими у манастир, у келију. Привољен молбама брата, преподобни Теодосије оде к блаженоме Сави и моли га за истераног брата. На молбу таког великог оца и пријатеља свог, преподобни Сава прими Јакова, али му наложи оваку заповест: да ни с ким не разговара осим са оним који му прислужује; да не општи са братијом; да не

одлази у цркву; да не излази из своје келије. Осим тога преподобни га одлучи и од причешћивања Пречистим и Божанским Тајнама. – Тако Јаков пребиваше у ћутању, рађаше родове достојне покајања, лијући многе сузе пред Богом, док му опроштај не би дарован одозго, и блаженоме Сави Божанским откривењем јављено да је опроштен грех Јакову. Јер једном преподобни Сава виде у виђењу лучезарног мужа који стајаше близу, и некаквог мртваца који лежаше крај Јаковљевих ногу, за чије се васкрсење Јаков мољаше; и чу се одозго глас који говораше: „Јакове, услишене су молитве твоје; стога, дотакни се мртваца, и оживеће“. И кад се Јаков по овом наређењу дотаче мртваца, одмах васкрсе мртвац. А лучезарни муж рече Сави: „Ето, мртвац васкрсе, а ти сада разреши од уза васкрситеља“.

Видевши то, преподобни Сава одмах посла по Јакова, разреши га од епитимије, и допусти му да одлази у цркву и да се заједно са братијом причешћује Пречистим Тајнама. Седам дана пак после опроштења и разрешења Јаков отиде ка Господу.

Беше преподобни отац наш Сава као чудесно дрво које пушта из себе дивне гране; тако он примером свога светог живота и усрдним к Богу молитвама увеличаваше у својој лаври број

светих отаца и подвижника, и беху они свети као и он, по Светоме Писму: Ако је корен свет, то су и гране (Рм. 11, 16). Од тих светих грана ваља споменути блаженог старца Антима, из Витиније, који провођаше живот у многим монашким подвизима. Он у почетку свога борављења у лаври начини себи малу келију с оне стране потока, на истоку, према столпу преподобног Саве, и проведе у њој тридесет година. У старости он онемоћа, и приближивши се крају он се разболе и лежаše на одру. Видећи га тако престарела и болесна, блажени Сава хтеде да га пренесе у једну од келија близу цркве, да би га тамо братија могла посећивати и дворити без муке; но он моли да га оставе умрети онде где се у почетку настанио. И тако он би остављен у својој келији болестан. Но једне ноћи преподобни Сава, по обичају свом уставши на молитву пре јутарњег богослужења, чу неке предивне гласове као многих певача; он помисли да у цркви служе јутрење, и чуђаше се како то без њега и без његовог уобичајеног благослова служе јутрење. И отишавши одмах к цркви он никога не нађе тамо, и врата беху закључана. Он се врати чудећи се какви то гласови беху које он чу; и одједном он опет чу исто прекрасно певање; а певаше се ово: Ући ћу у дивна насеља, све до дома Божјега, празнујући

гласом радовања усред многога људства. [48] Осетивши да ови дивни гласови долазе од оне стране где бејаше келија блаженога Антима, преподобни Сава разумеде да се Антим преставио. И одмах разбудивши црквењака, нареди му да клепа да се сабере братија. Узевши са собом неколицину од братије, он пође у старчеву келију са свећама и тамјаном. Ушавши у келију, они никога не нађоше; само тело блаженога Антима лежаше мртво, а душа његова са појањем ангела отишла ка Господу. Они онда узеше чесно тело, однесоше га у цркву, опојаше, па поред светих отаца положише.

Један брат из Теодосијевог манастира, човек снажан, по имену Афродисије, [49] би послат неким послом; путем он се расрди на мазгу, натоварену пшеницом, удари је јако, и мазга од ударца паде и издахну. Због тога преподобни Теодосије изгна Афродисија из свога манастира. Онда Афродисије оде к преподобноме Сави, и исприча му шта седесило, и мољаше га за савет. Преподобни Сава му даде келију и рече му: „Живи у својој келији; у другу келију не прелази; из лавре не излази; обуздавај свој језик; умеревај захтеве свога стомака, и спашћеш се“. Афродисије, примивши ову заповест, ни у чему је не наруши; и у току тридесет година не изађе из лавре; он не имађаше ништа код себе, чак ни

суд никакав за храну, ни кревет; спавао је на грању од дрвећа, покривајући се асуром; хранио се остацима куваног поврћа; ноћни плач његов сметао је оближњима; све дане провођаше он у великом покајању. И благодаћу Божјом показа толики успех, да би удостојен дара предзнања: на недељу дана раније он унапред сазнаде час своје смрти. После тога он моли оца Саву да га пусти к преподобном Теодосију, да измоли од њега опроштај. Преподобни Сава посла с њим два брата, и наложи им да преподобном Теодосију рекну ово: „Ево заједничког брата нашег Афродисија, кога некада примих од тебе као човека, а сада га благодаћу Христовом шаљем к теби као ангела“. – Преподобни Теодосије с љубављу прими Афродисија, опрости му, и отпусти с миром. Вративши се к светоме Сави, Афродисије се упокоји у Господу. Из града Медаве,^[50] што је с оне стране Јордана, често долажаху грађани к преподобноме Сави, доносили му неке потребне намирнице, а добијајући од њега благослов и духовне поуке. Међу њима беше један знаменит човек, по имену Геронтије. Он допутова у Свети Град, и разболе се. Желећи да иде на Маслинску гору ради молитве, он паде с коња и разби се, те се још више разболе, тако да се није надао остати у животу. Преподобни Сава га помаза

светим јелејем и исцели. Једном пак, обедујући са Геронтијевим сином Томом, преподобни Сава, у недостатку вина, претвори сирће у добро вино. – Једном се догоди да се тикве скуване за раднике показаше горке; преподобни Сава их крсним знаком претвори у слатке.

Једном путоваше преподобни Сава из Јерихона ка Јордану са неким младим учеником својим; њих срете много грађана, међу којима беше и једна лепа девојка. Када их прођоше, старац, желећи да искуша ученика рече: Каква изгледа девојка што прође? Чини ми се да је слепа на једно око. – Ученик одговори: Не, оче, оба су јој ока здрава. – Вараш се, рече старац, девојка је с једним оком. – Но ученик упорно тврђаше да она има врло здраве очи. – Старац га упита: А како си се уверио у то? – Ја сам, оче, одговори ученик, пажљиво посматрао њено лице и видео да су јој оба ока потпуно здрава. – Тада му старац рече: Када си тако пажљиво посматрао њено лице, како се онда ниси опоменуо оне заповести из Светога Писма која каже: Сине, не зажели у срцу свом лепоте њезине, и немој да те ухвати већама својим (Прич. Сол. 6, 25). Знај дакле, да од сада нећеш бити са мном у келији, пошто не пазиш на очи своје. – И посла га за казну у Кастелију. И пошто овај ученик проведе тамо неко време и научи се добро да будно пази

на своје очи и стражи над својим мислима, преподобни Сава га прими поново у лавру и даде му келију.

Једном када преподобни бејаше у пустињи, званој Руфа, срете га на путу лав са трном у шапи, и павши крај светитељевих ногу стаде му показивати своју шапу ричући, као молећи га да му исцели ногу. Светитељ ишчупа трн из шапе, и тиме лаву олакша бол. После тога лав стаде ходити за светитељем и служити му. Бејаше тада поред старца његов ученик Флаис, и они имађаху магарца. И када преподобни слаше ученика на неки посао, онда наређиваше лаву да чува магарца; лав је зубима узимао улар и тако водио магарца да пасе, а предвече га водио да напоји, па га потом одводио старцу. Након неколико дана Флаис би послан на неки посао, и заведен од демона паде у нечисти грех; у то време лав на паши поједе магарца. Флаису би јасно да због његовог греха лав поједе магарца да би га изобличио, и бојаше се да се јави старцу. Тужан и ојађен, Флаис оде у неко село, и тамо јадиковаше. Старац пак дуго тражаше свога ученика, и најзад га пронађе и доведе к себи, затвори га у одају и наложи му покајање. Он се свесрдно покаја, и многим сузама очисти себе од свога греха, помаган молитвама светог старца свог, који се веома стараше око спасења

душа људских.

Треба споменути старање преподобног оца нашег Саве и о целој Цркви Божјој, када је био шиљан у Цариград црквеним пословима. А шиљан је био са следећег разлога. Цар Анастасије, јеретик, одбацујући Четврти Васељенски Сабор у Халкидону,[51] створи велику пометњу у Цркви. Он прогна Јевтимија, патријарха Цариградског,[52] и беше гњеван на Флавијана Антиохијског[53] и Илију Јерусалимског, које такође хоћаше прогнати, пошто не одобраваху његову јерес. Желећи да приволи цара на умирење Цркве, патријарх Илија посла к њему игумане палестинских пустиња, међу којима беше и преподобни Сава, са оваквом писменом молбом:

„Одабране слуге Божије, благе и верне пустињежитеље, а с њима и Саву, васцеле пустиње главу и целе Палестине светилника, с молбом шаљемо к вашој моћи. А ти, царе, примивши њихове подвиге и трудове, нареди да престане борба против Цркве, и не дозвољавај да се умножава зло: знамо да се стараш угодити Богу, који ти је дао царску круну“.

Игумани стигоше у Цариград, и када улажаху у царске палате преподобни Сава иђаше позади свих. Стражари који стајашу на капији, угледавши га у бедној и искрпљеној одећи,

помислише да је просјак и задржаше га и не допустише му да уђе унутра. Цар, примивши с чешћу дошавше к њему оце и прочитавши патријархову посланицу, упита ко је од њих Сава, кога патријарх у својој посланици толико хвали. Оци се освртаху и говораху да је он с њима заједно ишао, али не знају где је остао. Цар одмах нареди да га траже, и једва га пронађоше негде у углу где стоји и чита псалме Давидове. Када га уведоше к цару цар угледа лучезарног ангела где иде испред њега, и познавши да је Сава Божји човек, устаде с престола одајући му поштовање, па затим нареди свима да седну. За време дугог разговора блажени Сава се више од свих присутних отаца залагаше, саветујући цару богонадахнутим речима, да да мир Цркви, обећавајући му за то од Бога победу над непријатељима. Мало успеше послани оци, и бише отпуштени да се врате натраг, само преподобни Сава остаде, док не убеди цара и не помири га са патријархом Илијом. И преподобни проведе зиму у Византији, често бивајући код цара и разговарајући с њим о православљу и о јерусалимском патријарху. Јер преподобноме беше дат слободан приступ у двор; могао је кад је хтео улазити и излазити, без икаквог задржавања или испитивања од стране

стражара. И за то време он убеди цара да не треба да се гњеви на патријарха и да дајује мир палестинским црквама. Затим се он врати у Јерусалим, богато обдарен царем. Доби он од цара до две хиљаде златника, које он подели својим манастирима, а један део посла у своје родно место, село Муталаску, да се на имању његовог оца сазида црква у име светих мученика Козме и Дамјана.

Блажени патријарх Илија, добивши мир палестинским црквама и себи преко светог Саве, не поживе дуго у спокојству: јер јеретици не престају наговарати цара и подстицати га против Христове Цркве и њених пастира, да би им што више зла нанели. Стога цар нареди да буде сабор у Сидону,^[54] поверивши старешинство двојици епископа, присталицама Јевтихијева и Диоскорова зловерја:^[55] Сотериху, епископу Кесарије Кападокијске, и Филоксену Јерапољском, с тиме да на том сабору прокуну Халкидонски сабор, а Флавијана и Илију свргну с престола. Тако и би: безакони сабор се састаде, зловерци, помагани царем, прогнаше с бешчешћем блаженог Флавијана, патријарха Антиохијског, који не хте да се придружи њиховом сабору, а његов престо заузе зловерни Север, који многе муке зададе православнима који нису хтели да имају с њим

заједницу. Исповедање вере, примљено на сабору, би послато и Илији Јерусалимском.[56] А он, не примивши јеретичке одлуке, врати их натраг. Сазнавши за то, цар се веома разгњеви на блаженога Илију и нареди да се Северево исповедање вере поново пошаље у Јерусалим са неколико клирика и повећим одредом војске, да силом приморају Јерусалимског патријарха да се сагласи и прими одлуке Сидонског сабора. Када они стигоше у Јерусалим, настаде велика пометња, и патријарх се нађе у великој невољи. Тада преподобни Сава сабра све монахе из својих манастира, уђе у Свети Град и разјури послате Северове служитеље и војску, а самога Севера са његовим једномишљеницима предаде пред свима анатеми.

Јеретици се вратише са стидом к онима што их беху послали, причајући им о великој неустрашивости православних и о својој срамоти. Тада цар, испунивши се неизразивог беса, посла у Јерусалим Олимпија, епарха палестинског, са великом војском, и нареди да без икаквог закона и суда, царском влашћу свргне патријарха Илију с престола. Олимпије стиже са великом војном силом и одмах изврши царево наређење: сврже патријарха без суда и посла на заточење у Аилу, а на његово место доведе Јована,[57] сина презвитера Маркијана,

који обећа проклети Халкидонски сабор и имати општење са Севером.

Дознавши за ово, блажени Сава опет, као и први пут, сабра своју духовну војску, и као неки војвода уђе у Свети Град, али не затече тамо епарха Олимпија: јер он, извршивши брзо наређени му злочин, већ се беше вратио цару задовољан. Блажени пак веома туговаше због прогонства невиног светог патријарха, и плакаше за њим. Видећи да нови патријарх јеретички умује, блажени Сава га ватрено убеђиваше да не општи са Севером, а да штити Халкидонски сабор и да стоји за њега до последње капи крви; ако пак не поступи тако, онда ће од свих отаца пустињака бити проклет као јеретик. Јован се постиде и уједно побоја толиких богонадахнутих отаца, дошлих са светим Савом, одрече се Севера и све јереси његове, прими православље, на Халкидонском сабору потврђено, – и свети оци се успокојише. Цар убрзо сазнаде да новопостављени патријарх Јован одбацује Сидонски сабор, а прима Халкидонски. Цар се разгневи на Олимпија и лиши га чина што је изабрао таког патријарха, а уместо Олимпија постави за епарха целе Палестине неког Анастаса, и посла га у Јерусалим, да он патријарха Јована или приволи на општење са Севером или свргне с

престола. Допутовавши у Јерусалим, Анастас одмах ухвати патријарха и врже га у тамницу. Патријарх мољаше епарха да покаже обзира према њему, обећавајући да ће извршити сва наређења, само да не изгледа да он цареву вољу испуњује по нужди него по доброј вољи; и обећа да наредне недеље у цркви пред свим народом прокуне Халкидонски сабор а Сидонски похвали, и ступи у општење са Севером. Патријарх би пуштен из тамнице, и тајно поручи преподобним оцима: Сави и Теодосију, да се постарају сабрати све оце и доћи к њему у недељу у цркву. Догоди се да тада борављаше у Јерусалиму ради поклоњења светињама Ипатије, царев рођак. У недељу дођоше оба настојатеља: Сава и Теодосије, и са њима до десет хиљада монаха.[58] У цркви, где беху дошли и епарх Анастас и царев рођак Ипатије са својим војницима, и мноштво народа, патријарх узиђе на амвон заједно са Савом и Теодосијем, а сав народ са монасима повика к патријарху: „Прокуни јеретике, а Халкидонски сабор потврди!“ – Патријарх, охрабрен, викну громким гласом: „Ко је једне мисли са Јевтихијем, Несторијем, Севером и Сотерихом, нека буде анатема!“ – Такође и блажени Теодосије и преподобни Сава громко кликнуше: „Ко не прима Четири Сабора као четири

еванђелиста, [59] нека буде проклет!“

Када то виде епарх Анастас, уплаши се мноштва монаха и народа, хитно изиђе из цркве и побеже у Кесарију. А царев рођак Ипатије закле се оцима да је дошао, не да потврђује Северово учење него да се поклони светим местима и да се присаједини светој католичкој Цркви. И даде он преподобним оцима Сави и Теодосију много злата, да разделе дошавшим с њима монасима. После тога преподобни оци од свега тог сабора написаше цару следеће:

„Господ наш Исус Христос, Вечни Цар свих и Бог, по благодати Својој повери вашој власти скиптар земаљског царства, да би преко вашег доброљубља подарио блага света свима Црквама, нарочито матери Цркава – светом Сиону; а сви знају да се од ове Цркве поче велика тајна праве вере и рашири се до крај земље. Ми, житељи ових божанских места, примисмо ту тајну вере од светих апостола, и сачувасмо је до данашњега дана читавом и неповређеном, и благодаћу Христовом сачуваћемо је вавек, не дајући противницима да нас скрену са правога пута, нити се подајући њиховим поганим и сујетним речима. У тој беспрекорној и неповређеној вери и ви се, царе, васпитасте и одрастосте, и ми се сада чудимо како се у дане вашег царовања створи такав

метеж и таква пометња у светоме граду Јерусалиму, да они не мимоиђоше чак ни служитеље Божије, презвитере и монахе, који измлада заволеше врлину и изабраше себи кротак живот у молитвеном тиховању; на очи Јевреја и других неверника њих вуку од самог светог Сиона по градским улицама, и прогоне их у погана места. Њих чак присиљавају да чине неке ствари које не доликују правој вери, тако да они који долазе овамо ради молитве, уместо користи за душу добијају штету, и враћају се саблажњени. Зато молимо вашу моћ, избави нас од толиких зала, којих је виновник Север, коме је, због грехова наших, предата Антиохијска црква, на погибао душе њега самога, а на саблазан свима црквама. Јер како је нама Јерусалимљанима могуће сада учити се вери без саблазни? И као да смо ми, који свима бесмо оци и учитељи у речи вере, тек сада, тако касно, познали право исповедање вере! Та зар ми не знамо да је ново тобожње исправљање праве и здраве вере, предате од отаца, не исправљање у самој ствари него убитачно кварење праве вере, и онима који то примају припрема као награду погибао душе! Ми нећемо трпети никакав додатак исповедању вере, прописаном од триста осамнаест светих отаца Никејских и од потоња три Васељенска сабора,^[60] нити икакву измену

тог вероисповедања, него смо готови да за њега и душе своје положимо, и безбројне – када би то било могуће – смрти примимо. А мир Божји, који превазилази сваки ум,^[61] нека сачува свету веру нашу, и буру дигнуту против ње нека утиша на свету славу Своју, а на украшење вашег царства“.

Добивши такву посланицу светих отаца, цар се веома разјари и донесе одлуку: да из крајева Јерусалимских протера патријарха Јована са оба игумана: Савом и Теодосијем. Међутим, промисао Божји не допусти да се изврши овај злочин. Јер наступи у то време рат са неким варварима, те цар одложи за друго време гоњење Цркве и преподобних отаца, и стаде се спремати за рат против варвара.

После неправедног прогонства светог патријарха Илије настаде, по праведном суду Божјем, глад и суша и велика неродица у целој Палестини, као у дане пророка Илије: затвори се небо и не даваше кише, пресахнуше извори водени; поред тога појавише се силни скакавци, покрише сву земљу, и поједоше сву траву по пољима и лишће на дрвећу. Таква казна Божја продужи се пет година, и многи помреше од глади и жеђи. И говораху житељи Јерусалима да Бог кажњава Палестину глађу због неправедног изгнанства патријарха Илије. У то време блажени Сава

сазва настојнике из седам њиме подигнутих манастира и нареди им да се не брину ни о чему телесном, подсећајући их на еванђелске речи: Не брините се шта ћете јести, или шта ћете пити, или у шта ћете се обући (Мт. 6, 25), него сву наду положите на Бога који зна потребе свих. – И беху они храњени промислом Божјим.

Једном, пре недеље економ велике лавре рече преподобноме: Не можемо, оче, клепати ове суботе и недеље за Божанствену службу, јер не само оцима, када се саберу, немамо шта принети да једу, него чак ни за свети принос неће се наћи хлеба; тако оскудевамо. – А светитељ одговори: Ја нећу изоставити Божанствену службу због оскудице у храни: јер веран је Онај који је наредио да се не бринемо за сутра, и може нас прехранити у време глади. Нека црквењак пошље у град и прода суд или хаљину, па купи што треба за свету литургију. Тако светитељ одговори економу, и положивши наду на Бога чекаше. И још недеља не беше дошла, гле, дођоше к њему неки младићи, Божјим промислом послани, водећи са собом тридесет магараца, натоварених хлебом, пшеницом, вином и јелејем, и другим разним намирницама, и све то предадоше преподобноме. А он, заблагодаривши Богу, рече економу: Шта велиш, брате, хоћемо ли

забранити да се клепа ове суботе и недеље, пошто нема шта да се принесе сабраним оцима? – Економ се удиви великој вери светитељевој и великом промишљању Божијем о њима, и замоли опроштај за своје неверје.

После тога преподобни узажеле посетити свјатјејшег патријарха Јерусалимског Илију у заточењу; а беше тада преподобном Сави осамдесет година.[62] Он узе са собом два игумана, Стефана и Евтала, и отпутова. А патријарх Илија, угледавши преподобног Саву и дошавше с њим, обрадова се, и задржа их код себе неколико дана. У све те дане патријарх излажаше из своје келије у девет сати,[63] пошто од отпуста вечерња до деветога часа он се никоме не показиваше, већ затворивши двери пребиваше у молитвеном тиховању усамљеничком, а у девет сати излажаше к њима, обедоваше с њима и наслађиваше се духовним разговорима. После пак вечерњег отпуста он опет одлажаше у своју усамљеничку молитвену келију. Но једном, деветога јула, он не изиђе к њима по обичају, а они га очекиваху цео дан и не окусише ништа. У шести час ноћи[64] патријарх изађе са уплаканим очима, и рече им: Ви једите, а ја немам времена, заузет сам једним послом. – На њихово брижно питање, зашто се толико задржао и тако касно излази, и

због чега тако плаче, он дубоко уздахну, и зајецавши рече светоме Сави: Блажени оче, авај! овога часа издахну цар Анастасије, а кроз десет дана и мени ваља отићи из овог живота и расправљати се с њим пред страшним судом Божјим.

Тако и би: после десет дана престави се свјатјејши патријарх Илија,^[65] пошто мало откуња пред своју кончину. Преподобни Сава га чесно погребе, па се врати у своју лавру. О смрти пак цара Анастасија прича се ово: оне ноћи, које о њему би јављење патријарху Илији, севну муња и загрме гром и удари у царску палату, и муња гоњаше цара који је бежао с места на место и из једнога угла у други, док га најзад не стиже у једном углу и уби. И тако зли погибе зло.

По смрти зловерног цара Анастасија на престо ступи благочестиви Јустин^[66] и разасла у све крајеве своје царевине наређење: да се православни врате из прогонства и да сваки од њих добије поново свој чин и своје место; да се одлуке Халкидонског сабора унесу у свете књиге; и да се у Цркви Христовој зацари мир и тишина. Када такво наређење цареве стиже у свети град Јерусалим, сви се томе веома обрадоваше, а патријарх Јован моли преподобног Саву да иде у Кесарију и Скитопољ, да покаже ову царску

грамату, и да одлуке Халкидонског сабора унесе у црквене књиге. Преподобни, премда слаб телом, и стар по годинама, и изнурен од многих монашких подвига, ипак Цркве ради Христове не одрече се таког послушања, нити устукну предузети тако тежак пут, него крену заједно са неким другим старешинствујућим монасима, и би дочекан у Кесарији светим Јованом Хозевитом,^[67] који тада беше тамо јерарх. У Скитопољу пак би с љубављу примљен од митрополита Теодосија и свих грађана, и сатвори тамо чудеса. За једног високог чиновника, Самарјанина Силвана, који је радио против хришћана, он прорече да ће усред града изгорети у огњу, – о чему ће касније бити речи. Он исцели жену крвоточиву и бесомучну девојку. И пошто тако учини много користи Цркви, он се врати у Јерусалим. Крајем четврте године суше у Палестини, и при великој оскудици у води, братија хтедоше да се разиђу и молише светитеља да их отпусти. Он их прекори за њихово нетрпљење, и наложи им да се у Бога уздају. И трећега дана појави се над лавром кишоносни облак, и паде велика киша, и напуни водом све лаврске ровове. Ова киша би само у лаври, а у околини не пада ни кап росе. Тада дођоше к старцу игумани из околних манастира и рекоше: Чиме сагрешисмо теби,

оче, те си заборавио на нас и измолио од Бога кишу само за своју лавру. – Он их утеши благим речима и ули им наде, да и у њиховим манастирима неће нестати воде док Бог не да кишу целој Палестини.

Када наступи пета година глади, тада настаде толика оскудица у води, да у Светом Граду просјаци умираху од жеђи. Од суше и безкишја усахнуше извори, пресушише бунари и врела, ишчилеше потоци. Због тога патријарха Јована обузе велика туга, и он обилажаше она места која некада беху мочварна и подводна, и наређиваше да се копају ровови и бунари, еда би се пронашла вода, али воде не налажаху. У Силоамском потоку многи радници са великом муком ископаше бунар од сто аршина дубок, али воду не нађоше. Изгубивши наду, патријарх горко оплакиваше општу несрећу целога града. Међутим, беше месец септембар и приближаваше се празник обновљења.

Дознавши да је преподобни Сава својом молитвом свео кишу на лавру, патријарх посла по њега и позва га к себи, и моли га да се помоли Богу, да се смилује на људе Своје и да их не помори глађу и жеђу. Преподобни пак Сава одбијаше, говорећи: Ко сам ја да прекратим гњев Божији, пошто сам сам грешан? – А патријарх силно настојаваше молећи га. Тада

преподобни рече: Добро, ја ћу из послушности поћи у келију и молити доброту Божију. Но ако прођу три дана и не буде кише, онда знајте да ме Бог није услишио. Стога се молите и ви, да молитва моја дође к Богу.

Рекавши то, преподобни оде. Сутрадан врућина беше страховита; мноштво радника копаху сав дан у споменутом потоку, и увече оставише сав свој алат и котарице, надајући се да сутра изјутра опет дођу на посао. А кад паде ноћ дуну ветар с југа, настаде олуја и грмљавина, и сву ноћ падаше велика киша, те се напунише баре и са свих страна потекоше потоци. И на месту, где копаху бунар од сто аршина дубине, наиђе силна вода, и сву земљу извађену из бунара врати у бунар, покри алат и котарице, и поравња бунар са земљом, тако да се није могло распознати место где су копали. И сви се резервоари за воду у Светоме Граду напунише воде молитвама преподобнога Саве. И сви људи у радости узношаху благодарност Богу.

Када преподобни Сава бејаше у осамдесет шестој години живота умре патријарх Јован, оставивши после себе на престолу Петра Елевтерополита,^[68] човека добродетељна. Затим кроз три године цар Јустин, стар и болестан, предаде престо своме братанцу Јустинијану.^[69] Патријарх пак Петар љубљаше

преподобног Саву и поштоваше га, као и ранији патријарси, и често га похађаше у пустињи. Патријарх имађаше сестру по имену Исихију, која живљаше по Богу. Она се тешко разболе, но лекари је поред свих својих напора не могоше излечити. Тада патријарх моли светога Саву да дође болесничином дому и да се помоли за њу. Он дође и трипут осени болесницу крсним знаком, и она одмах устаде здрава, славећи Бога.

После тога преподобни и богоносни отац наш Теодосије отиде ка Господу у једанаести дан месеца јануара,^[70] када преподобном Сави беше деведесет и једна година. У то време Самарјани који живљаху у Палестини отргоше се од власти грчкога цара, па изабраше себи цара из рода свога, по имену Јулијана, и устадоше на хришћане, и многа им зла починише: многе им цркве отеше и спалише, мноштво хришћана побише нападајући на села и градове, нарочито у Неапољским крајевима,^[71] где месног епископа Самона ухватише и мачем убише, а бивше с њим презвитере исекоше на комаде, па са моштима светих мученика измешаше, и огњем сажегоше. Дознавши за то, цар посла против Самарјана велику војску, и цар самарјански би убијен у битци; тада и Силван, чију погибију предсказа преподобни Сава, би

ухваћен од хришћана, и у Скитопољу усред града спаљен. А син његов Арсеније оде у Цариград, и убрзо – ко зна на који начин – задоби цареву наклоност, постаде висок достојанственик на царском двору. И стекавши поверење код цара, Арсеније стаде клеветати и лажно оптуживати палестинске хришћане, – сам он беше самарјанске вере -, како су тобож они криви за устанак Самарјана и њихово одцепљење од грчке царевине. Цар поверова клевети Арсенија Самарјанина, и разгњеви се на Палестинце. Сазнавши за то, патријарх Јерусалимски Петар и подручни му епископи молише блаженога Саву да предузме тежак пут у Цариград, да би тамо стишао царев гњев, и измолио од цара многе потребне ствари за Цркву и Свети Град.

Преподобни Сава, мада већ веома стар, ипак хитно крену на пут, стављајући потребе Цркве изнад свога покоја. Дознавши за његов долазак, благочестиви цар Јустинијан и Цариградски патријарх Епифаније,^[72] послаше му у сусрет угледне личности. А кад преподобни улажаше код цара, Бог отвори очи цару Јустинијану, као некада Анастасију: и он виде над главом преподобног Саве благодат Божију која јарко блисташе и сипаше из себе сунчане зраке, као венцем окружујући главу његову. Уплашен, цар

устаде с престола и поклонивши се преподобноме моли благослов од њега; затим, обгрливши главу преподобнога, целива је с љубављу и радошћу, и моли старца да и царицу његову Теодору удостоји свога благослова. Када царица угледа светог Саву, она му се поклони и рече: Помоли се за мене, оче, да добијем пород. – Старац рече: Бог, Владар свих, нека сачува царственост вашу! – Царица поново рече: Оче, моли Бога да разреши неплодност моју и подари ми родити сина. – Старац опет рече: Бог славе нека сачува царственост вашу у благоверју, и нека подари победу над непријатељима. – Тада царица и по трећи пут моли старца да је разреши од неплодности, али чу исто што и пре; и то је смути.

Када преподобни изађе од царице, оци што беху с њим упиташе га: Оче, зашто ти ожалости царицу не помоливши се за њу онако како те она молила? – Старац им одговори: Верујте ми, оци, неће из утробе њене изаћи плод који се не би нахранио Северовим учењем и створио у Цркви Христовој већу пометњу него Анастасије. – Овим речима преподобни им стави до знања да се царица тајно држала јеретичког учења. Цар, усвојивши молбу преподобнога, пренесе гњев свој са палестинских хришћана на Самарјане, и донесе закон: да Самарјани не

смеју правити скупове; да се деца њихова лишавају наслеђа после својих родитеља; и најзад, да коловође устанка буду поубијане. Тада се и Арсеније Самарјанин сакри, пошто цар беше наредио да га погубе, а после он прибеже к светоме Сави, припаде к ногама његовим и моли за свето крштење, да би се на тај начин избавио од царскога гњева и избегао смрт; и би крштен и он и сви укућани његови.

Цар, желећи да покаже своју благонаклоност према преподобноме и да му приреди пријатност, наложи преподобноме да иште од њега што му треба, и да узме колико хоће злата за потребе својих манастира. Међутим преподобни, не желећи богатства себи већ оно што је корисно за хришћане, замоли цара да нареди да се царски данак, скупљен у Палестини, употреби као помоћ ратом Самарјанским осиромашеним житељима Палестине: да се обнове спаљене од Самарјана цркве; да се у Светоме Граду подигне гостопримница за збрињавање хришћана који издалека долазе ради поклоњења гробу Господњем; да се тамо сагради болница за странце, и да се у њој поставе лекари; да се доврши црква Пресвете Богородице, којој је темеље поставио патријарх Илија; да се у пустињи испод његових манастира подигне град

– тврђава, у коме би се налазила војска ради одбране од најезде варвара. Но више свега преподобни замоли цара да се постара искоренити у својој царевини јереси: Аријеву, Несторијеву, Оригенову, и других јеретика, које смућују Цркву Божију. А за све то преподобни обећа од Бога цару поновно присаједињење Грчкоме царству Рима и Африке, које ранији цареви изгубише.

Цар пристаде на све то, и нареди да се поступи по светитељевој молби, старајући се сам да се жеље преподобнога што пре у потпуности приведу у дело. И док цар разговараше о томе са својим саветницима и благајницима, преподобни се одмаче мало устрану, и стаде читати Давидове псалме, свршавајући Трећи час. А један од његових ученика, по имену Јеремија, приђе му и рече: Чесни оче, зашто се ти одмаче од цара и стојиш по страни, када се он толико стара око испуњења твоје молбе? – Старац му одговори: Чедо, они раде свој посао, а ми свој.

После тога цар даде светитељу писмену одлуку, и отпусти га с миром. Бог пак узврати цару хиљадоструко за благонаклоност коју он показа према блаженоме Сави и за излажење у сусрет његовој молби. Јер се старчево пророчанство зби: кроз кратко време цар заиста однесе две

славне победе над непријатељима, доби Рим и Африку, и оба цара: Витига римског[73] и Гелимера картатенског[74] он виде доведене у Цариград као заробљенике. А преподобни Сава врати се у Јерусалим, и на молбу патријарха и епископа опет крену на пут у Кесарију и Скитопољ да објави цареву одлуку.[75] Тамо он, видевши малог дечака Кирила, – каснијег саставитеља овога Житија -, прорече за њега да ће бити његов ученик и монах у његовој лаври. По повратку отуда, преподобни Сава се убрзо разболе. Сазнавши о томе, патријарх Петар дође да га обиђе. Но кад виде да у старчевој келији нема ничега што је потребно болеснику, осим нешто рошчића и бајатих урми, патријарх га метну на носила и однесе у патријаршију, и сам се стараше о њему, служећи му својим рукама. А након неколико дана преподобни Сава имађаше неко божанско виђење које га обавести о његовом скором престављењу.

Ово виђење преподобни исприча патријарху, и моли га да га отпусти у лавру, да би скончао у својој келији. Патријарх, свом душом желећи да му угоди, одасла га у келију са свим оним што је потребно за негу болесника. Старац, легавши у својој келији, сазва све оце и братију, даде им последњи целив, и постави место себе за игумана једног достојног мужа, по имену

Мелита, заповедивши му да у потпуности сачува сва манастирска предања. И проведе преподобни четири дана ништа не једући нити с ким разговарајући. У суботу вече он затражи Пречисте Тајне, и причестивши се изговори последњу реч: „Господе, у руке Твоје предајем дух свој!“

Тако се преподобни Сава престави петог децембра, пошто поживе деведесет четири године, и пређе у нестариви живот, праћен ангелима Божјим и светим мученицима.[76] Вест о престављењу преподобнога брзо се пронесе по свој околини Јерусалимској, и сабра се из свих лаври и манастира безбројно мноштво монаха. Дође и патријарх са епископима и градским старешинама. Пошто извршише опело, чесно погребеше његово тело између две цркве, на оном месту где преподобни некада виде огњени стуб.[77] А да света душа његова би праћена ка небу од анђела и мученика, дознадесе из следећег. У Светом Граду живљаше један уметник сребрар, родом из Дамаска, по имену Ромул, први од слугу што службаху при св. Гетсиманији. Он сам исприча како му у време престављења преподобнога оца Саве лопови провалише у кућу и украдоше много сребра, и његовог и туђег, до сто литри. Силно ојађен, Ромул дође у цркву светог

мученика Теодора и пет дана плакаше и паљаше свеће пред олтаром. Пете пак ноћи он заспа и виде светог мученика Теодора, који га упита: Шта ти је, брате? Зашто тако тугујеш и толико плачеш? – Он одговори: Пропаде ми сребро, и моје и туђе, лопови ме покрадоше. Зато плачем и тугујем, и молим се, али без успеха; ти ме не услиши. – Светитељ му рече: Веруј ми, брате, ја не бејох овде ових дана, јер нама, свима мученицима, би наређено да се саберемо да сретнемо свету душу преподобнога Саве, изашлу из тела, и да је допратимо до места упокојења. А сада не плачи, него отиди на то и то место (он му каза које), и наћи ћеш украдено. – Ромул одмах устаде, позва неке своје познанике, оде са њима на указано му место, и нађе све онако како му свети Теодор рече.

Не треба прећутати и нека друга чудеса која се догодише по престављењу преподобнога. Тако, два гостољубива брата имађаху виноград, и даваху уточиште братији када им из лавре блаженога Саве долажаху. Они се разболеше од неке тешке болести у време бербе грожђа, и беху очајни због тога. Но они имађаху љубав и веру к преподобноме Сави, и често га спомињаху и призиваху у помоћ. Светитељ услиши молитву њихову брзо, јави се свакоме посебно и рече: „Ја се помолих Богу за ваше здравље, и Он вам даде

по вашој молби; стога устаните и идите на свој посао“. А они, дошавши себи, осетише да су здрави, па прославише Бога и благодарише светитеља. И од тада они сваке године празноваху као велики празник тај дан када им се догоди то чудо.

Нека побожна и врлинска жена, по имену Гинара, обећа поклонити две завесе: једну за цркву у Кастелији, другу за цркву у пештери. Но због лењости ткаље, те завесе дуго не бише готове. Гинара веома туговаше поводом тога. Међутим, њој се јави преподобни ава и рече: „Не тугуј, сутра ће посао кренути и свршити се успешно, јер поклон твој биће пријатан“. – А јави се он и ткаљи, и с гњевом је изгрди због лењости њене. Сутрадан пак једна другој испричаше своје виђење, и посао би убрзо свршен.

Економ велике лавре узе под кирију камиле од Сарацена, да пренесу од Мртвога мора купљену пшеницу. На путу за лавру једна камила скрену с пута удесно, и омаче се заједно с товаром у поток, и копрцаше се у блату. Њен газда, Сарацен, узвикну: Оче Саво, помози, и не дај да погине моја камила! – И тог часа, за трен ока, он угледа чесног старца где седи на камели; он потрча другим путем и сиђе у поток, и нађе своју камилу неповређену, али старца не беше

на њој. Исто тако и пшеница беше неоштећена. Од тога времена овај Сарацен сваке године долажаше у лавру да се поклони гробу преподобнога Саве.

Једном следбеници Оригена, сабрани из разних места, намислише под вођством неког Леонтија напасти изненада на велику лавру и растерати правоверно стадо преподобнога Саве, а лавру срушити сву до темеља. Спремивши за то мноштво будака и другог гвозденог алата, они силовито кренуше на лавру са великим бесом. Беше седам сати изјутра, и одједном њихов пут покри тама и магла; а они цео дан лутаху, али лавру не нађоше, него залуташе у нека непроходна места, где их ноћ затече; и они се измучени, тек сутрадан обретоше у близини манастира светог Маркијана.[78] Увидевши да им је све узалуд, они се разиђоше сваки са својим стадом. А Бог чуваше Лавру ради угодника свог, преподобног Саве, који се сјајно потруди у њој. Светим молитвама његовим нека и нас сачува од свих зала исти Преблаги Један у Тројици Бог, Отац и Син и Свети Дух, коме слава вавек. Амин.[79]

НАПОМЕНЕ:

[1] Теодосије II или Млађи, унук Теодосија

Великог, Византијски цар, царовао од 408-450. године. Тако, рођење преподобног Саве Освећеног пада у 439. годину.

[2]Кападокија – источна област Мале Азије. Кесарија – главни град Кападокије. Муталаска, сада Таласи, удаљено осам километара од Кесарије.

[3]1. Цар. 1, 1....

[4]Александрија – приморски град у Африци на северној обали Египта; велики трговачки центар; бедем незнабожачке учености, а затим средиште хришћанске просвете.

[5]Село Сканда, на пола километра даљине од Муталаске.

[6]Сада манастир светог Јована Претече, у селу Зиндзедере, па једној стени.

[7]Сравни: Псал. 83, 11.

[8]1. Кор. 15, 33.

[9]Маркијан – Византијски цар од 450-457. године. – Свети Јувеналије патријарховао од 420-458. године.

[10]Свети Пасарион – оснивач једног од Јерусалимских манастира, епископ и наставник преп. Јевтимија Великог; подвизавао се у првој половини петог века; празнује се 11. августа и Сирне суботе.

[11]Црква празнује преподобног Јевтимија Великог 20. јануара.

[12] Спомен преп. Теоктиста, саиспосника преп. Јевтимија Великог, празнује се 3. септембра.

[13] Спомен преп. Доментијана Палестинског Црква празнује у Сирну суботу.

[14] Године 473. – Анастасије I: патријарх Јерусалимски од 458. до 478. године.

[15] Мелагрија – пустињско зеље Палестине; горког укуса. Орчика тршћана – од мирисаве и пријатне биљке, трске, којој корен горак; употребљавана за прављење мирисавих тамјана за богослужење; исто тако употребљавана за прављење лековите масти; пустињаци њену срчику употребљавали за храну.

[16] Спомен његов празнује се 12. децембра.

[17] Преп. Теодосије Велики, киновиарх Палестински; оснивач и устројатељ општежићних манастира на Истоку; празнује се 11. јануара.

[18] Псал. 146, 9.

[19] То је било 478. године. Мартирије – патријарх Јерусалимски од 478-486. године.

[20] Зенон – Византијски цар од 474-491. године. Василиск му отео престо 475. године и царовао до краја 477. године; тада га Зенон збаци, затвори, и он у тамници сконча од глади.

[21] То јест дивљих иноплеменика, у овом случају Сарацена – номада.

[22] 3. Цар. 17, 4-6.

[23]Реч је о светом Јовану Ћутљивом, епископу Колонијском; празнује се 3. децембра.

[24]Данашњи Михмас.

[25]Манастир у Варихи – данас Бени Наим -, на југу од Хеврона. Све те монашке обитељи налазиле су се у пустињи дуж реке Јордана, недалеко од њега.

[26]Салустије – патријарх Јерусалимски од 486-494. године.

[27]Јуд. 19.

[28]4. Цар. 5, 20-27.

[29]То је једино острво у Мртвоме мору, недалеко од увора Јордана, на западу.

[30]То јест Благослови нас, оче.

[31]Исаврија – малена област на југу Мале Азије.

[32]Данашња – Хирберт Мирд.

[33]Аматунт – град на острву Кипру, сада Палео – Лемесос. Аила – крајњи јужни град Палестине, у дубини залива Црвенога мора; сада развалине у близини Акабе.

[34]Катисматна црква, – грчка реч катисматна значи: седиште, – била је подигнута од неке побожне удовице у част Пресвете Богородице на месту званом: „Старо седиште“, у околини Јерусалима.. – У то време преп. Теодосије Велики остави ову цркву и основа општежићни манастир, У коме се подвизавало око 700. људи, монаха. Манастир се налазио на седам

километара од лавре преподобног Саве.

[35]2. Мојс. 31, 1-6.

[36]У време ширења монофизитске јереси која је учила да у Исусу Христу постоји једна природа, Божанска, која је прогутала човечанску природу, неки Петар Фулон, у младости ваљавичар, касније презвитер, а затим и лажни патријарх Антиохијски, додаде Трисветој песми речи: „који си се распео за нас, помилуј нас“.

Тим додатком он је тврдио да је у страдању Спаситељевом страдало не само Христово Божанство него и сва Света Тројица.

Следбеници Петрови образоваше посебну секту Теопасхита, која је дуго времена узнемиравала православни свет.

[37]Скитопољ, сада Бејсан, град у Палестини, лежао на великом древном караванском путу из Дамаска у Египат; удаљен од Јерусалима преко 100. километара.

[38]У Зајордању, близу данашњег Мкеса, на реци Јармуки, недалеко од града Гадаре крај Генисаретског језера.

[39]Данашњи Амвас, на путу из Ромлеа у Јерусалим.

[40]Празник Обновљења или Освећења храма Васкрсења Христова у Јерусалиму, подигнутог светим Константином Великим 335. године на Голготи, Црква празнује 13. септембра. Овај

празник се увек прослављао, а и данас се прославља веома свечано и привлачи мноштво поклоника у Јерусалим.

[41]Основана преподобним Харитоном, који се празнује 28. септембра. Сукијска је сиријска реч, и значи: Стара.

[42]Текојски поток протицао кроз Текојску пустињу, која сачињава део велике пустиње Јудејске, јужно од Сукијске лавре.

[43]То је било 514. године. По казивању писца Житија преп. Саве Освећеног, инока Кирила, овај Јован био је чудотворац. Спомен његов празнује се у Сирну суботу.

[44]На југу од Хеврона, поред реке Јордана.

[45]То је највиша гора у свој источној пустињи. Сада: Мунтар.

[46]Патријарховао у Јерусалиму под именом Јована III од 517-524. године.

[47]Према називу језера: Ептастома.

[48]Ср. Псал. 41, 5.

[49]Спомен преп. Афродисија Палестинског празнује се 24. децембра.

[50]Сада – Медеба у Зајордању.

[51]На овом Сабору осуђена Јевтихијева јерес, монофизитство. Та јерес учила: у Христу постоји једна природа, Божанска; Његова човечанска природа прогутана је Божанском.

[52]Јевтимије – патријарх Цариградски од 490-

496. године.

[53]Флавијан – патријарх Антиохијски од 506-512. године.

[54]То је било крајем 511. године. – Сидон, прастари град Финикије, на обали Средоземног мора, недалеко од планинског гребена Ливана, са дивним пристаништем.

[55]Представници и јересиарси монофизита: Јевтихије – настојатељ и архимандрит једног Цариградског манастира; Диоскор, патријарх Александријски од 444-451. год.

[56]У 513. години.

[57]Патријарховао као Јован III од 517-524. године.

[58]То је било у почетку 517. године.

[59]Мисли се на Четири Васељенска Сабора, дотле већ одржана.

[60]Разумеју се Васељенски сабори: Први (Никејски) 325. године; Други (Цариградски) 381. год.; Трећи (Ефески) 341. год.; Четврти (Халкидонски) 451. године.

[61]Флб. 4, 7.

[62]То је било 518. године.

[63]По јеврејском рачунању, које је остало и у хришћанској богослужбеној пракси, девети сат то је три сата после подне.

[64]У дванаест сати = у поноћи.

[65]20. јула 517. године.

[66] Византијски цар од 518-527. године.

[67] Спомен његов Црква празнује 3. октобра.

[68] Патријарх Јован скончао 524. године. Његов прејемник, патријарх Петар, патријарховао од 524-544. године. Назван Елевтерополит по месту рођења – граду Елевтеропољу у Јужној Палестини.

[69] Цар Јустин, са пристанком Сената, предао престо Јустинијану, кога патријарх Цариградски крунисао за цара. Јустинијан и до тога, због болести свога стрица цара Јустина, водио државне послове. Јустинијан царовао од 527-565. године.

[70] 529. године.

[71] Неаполис – сада Наблус – древни Сихем, град у долини између двеју гора: Харизина и Гевала.

[72] Св. Епифаније – патријарх Цариградски од 520-535. г. Празнује се 25. августа.

[73] Витиг – један од последњих краљева Остготске државе у Италији, основане Теодорихом Великим 493. године. Витиг царовао од 537-538. год. Остготско царство би освојено од знаменитих војсковођа цара Јустинијана: Велизарија и коначно Нарзеса 554. године.

[74] Гелимер – последњи краљ Вандалске државе у Северној Африци. Ово Вандалско краљевство би срушено и освојено од Византијског војсковође Велизарија 554. године. Заробљен,

Гелимер би послат у Цариград, где је пратио Велизарија при његовом тријумфалном повратку.

[75]Царска се одлука, углавном, односила на уништење јереси: аријанске, монофизитске, Несторијеве и Оригенове, и на Самарјанско лажно учење, и на утврђивање Православља.

[76]Преподобни Сава Освећени преставио се 532. године.

[77]О моштима преподобног Саве писац овог Житија, монах Кирил, много времена касније, писао је: „Тело његово до данашњег дана сачувало се потпуно цело и нетљено. То сам ја својим очима видео прошлог индиктиона. Када отворише драгоцену гробницу, да би положили у њу остатке блаженога Касијана, ја сиђох у њу да се поклоним моштима божанственог старца и видех да су оне целе и нетљене“. – Обитељ светог Саве Освећеног и данас постоји, на тринаестак километара источно од Јерусалима, и чувена је на Истоку са строгог подвижничког живота својих монаха. – Доцније су мошти преподобнога Саве латини пренели у Венецију, и оне су тамо почивале у цркви светога Марка све до недавно, када су поново свечано враћене у његову лавру (1972. год.).

[78]Киновија светог аве Маркијана налазила се око Витлејема.

[79]Преподобни Сава Освећени написао је први Типик = Устав о црквеним богослужењима, познат под именом Јерусалимског, и усвојен од свих Палестинских манастира. По сведочанству светог Симеона Солунског: ...божанствени отац наш Сава изложио је Устав, примивши га од преподобних Јевтимија и Теоктиста (који беху први наставници преподобноме Сави у подвизима пустињачким), а они су га примили од оних што беху пре њих и од Харитона Исповедника, који је преминуо 350. године: то јест краће: по предању апостолском. Доцније, Типик светог Саве Освећеног био је обогаћен неопходним и важним допунама. Још доцније он је био затурен, па обновљен светим Софронијем, патријархом Јерусалимским.

